Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu - iskustva i stavovi studenata/ica

Andrijašević, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:379106

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

Ivana Andrijašević

Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu- iskustva i stavovi studenata/ica

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

Ivana Andrijašević

Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu- iskustva i stavovi studenata/ica

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Eva Anđela Delale

Sumentor: dr.sc. Maja Mamula

Zagreb, 2018.

Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu- iskustva i stavovi studenata/ica

Sexual harassment at University of Zagreb- students' experiences and attitudes

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati trenutno stanje na Sveučilištu u Zagrebu po pitanju seksualnog uznemiravanja studenata i studentica. Glavni problemi istraživanja bili su utvrđivanje prevalencije seksualnog uznemiravanja, ispitivanje rodne razlike u broju doživljenih iskustava i emocionalnim reakcijama na seksualno uznemiravanje, ispitivanje emocionalnih reakcija ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice te ispitivanje rodnih razlika u stavovima prema seksualnom uznemiravanju. U istraživanju su sudjelovali studenti i studentice šest znanstvenih grana Sveučilišta u Zagrebu, tj. ukupno 608 sudionika/sudionica. Sudionici/sudionice su ispunjavali upitnik sastavljen od strane autorica, a upitnik se temeljio na analizi instrumenata korištenih pri ranijim istraživanjima seksualnog uznemiravanja (Bursik i Gefter, 2011; Fitzgerald, Gelfand i Drasgow, 1995; Rudman, Borgida i Robertson, 1995; Benson i Thomson, 1982). Istraživanje je bilo tipa papir-olovka, a provodilo se anketiranjem sudionika/sudionica na matičnim fakultetima. Prevalencija seksualnog uznemiravanja utvrđena istraživanjem viša je nego u ranijim radovima. Studenti su naveli veći broj seksualno uznemirujućih iskustava od studentica, ali razlike u emocionalnim reakcijama pokazuju da su navedena iskustva studentima u većoj mjeri nebitna ili laskava, dok su studenticama takve situacije neugodne te u njima izazivaju ljutnju. Studenti i studentice doživljavaju neugodnije osjećaje kada je počinitelj/počiniteljica pripadnik fakultetskog osoblja, nego kada se radi o kolegi/kolegici s fakulteta. Razlika u stavovima prema seksualnom uznemiravanju ukazuje na to da studenti seksualno uznemiravanje smatraju manje problematičnim od studentica. Od studenata/studentica koji su seksualno uznemiravanje doživjeli, nitko nije prijavio fakultetu ili sveučilištu, a većina ističe kako ne zna kome bi se u tom slučaju obratila.

Ključne riječi: seksualno uznemiravanje, Sveučilište u Zagrebu, rodne razlike, emocionalne reakcije, stavovi

Abstract

The aim of this study was to examine the current state at the University of Zagreb regarding the sexual harassment of students. The main issues in this research were to determine the prevalence of sexual harassment, to examine if there is a gender difference in the amount of sexual harassment students experience and whether men and women have different emotional reactions to it. Furthermore, the other issues addressed in the research were whether students react differently to sexual harassment when the perpetrator is a member of faculty in comparison to a perpetrator being a colleague and to examine if there is a gender difference in the attitudes towards sexual harassment. Students of six academic fields at the University of Zagreb participated in the study, which makes a total of 608 participants. The questionnaire used in the study was created by the authors and based on the analysis of questionnaires used in previous sexual harassment studies (Bursik and Gefter, 2011; Fitzgerald, Gelfand and Drasgow, 1995; Rudman, Borgida and Robertson, 1995; Benson and Thomson, 1982). It was

a paper-pencil study and the author went personally to all the colleges and conducted a poll. The prevalence of sexual harassment determined in this study was higher than in previous studies. Men reported more sexually harassing experiences than women, but according to the determined difference in emotional reaction, men tend to find their experiences irrelevant or flattering, while women perceive them as uncomfortable and are therefore angry. Students experience more unpleasant emotions when the perpetrator is a member of faculty than when he/she is a colleague. Also, gender difference in the attitudes towards sexual harassment was established with men being inclined to consider sexually harassing behaviors less problematic. Out of those students who experienced sexual harassment, not one person reported it to the university and most of the participants state that they do not even know to whom they could report it.

Keywords: sexual harassment, University of Zagreb, gender differences, emotional reactions, attitudes

Sadržaj

1. Uvod..... 2
1.1. Specifičnosti i poteškoće istraživanja seksualnog uznemiravanja..... 2
1.2. Tillova teorija o seksualnom uznemiravanju i SEQ..... 3
1.3. Percepcija seksualnog uznemiravanja kod sudionika/sudionica..... 4
1.4. Niska stopa službenih prijava..... 5
1.5. Reakcije žrtava seksualnog uznemiravanja..... 6
1.5.1. Biheviorалne reakcije na seksualno uznemiravanje..... 6
1.5.2. Emocionalne i psihološke reakcije na seksualno uznemiravanje..... 7
1.6. Rodne razlike u percepciji seksualnog uznemiravanja..... 8
1.7. Rodne razlike u iskustvu seksualnog uznemiravanja..... 9
1.8. Opća prevalencija i učestalost pojedinih oblika.....10
1.9. Istraživanja u Republici Hrvatskoj.....10
1.10. Zakonska regulativa seksualnog uznemiravanja u Republici Hrvatskoj..... 11
2. Cilj i problemi..... 13
3. Metoda..... 14
3.1. Sudionici/sudionice..... *14*
3.2. Instrument..... *15*
3.3. Postupak..... *17*
4. Rezultati..... 19
4.1. Utvrđivanje prevalencije i ispitivanje rodnih razlika u broju doživljenih seksualno uznemirujućih iskustava.....*19*
4.2. Ispitivanje rodnih razlika u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva..... *23*
4.3. Ispitivanje razlika u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice..... *25*
4.4. Ispitivanje rodnih razlika u stavovima prema seksualnom uznemiravanju..... *26*
4.5. Prikaz odgovora sudionika/sudionica na pitanja u upitniku koja nisu dijelom hipoteza..... *27*
5. Rasprava..... 34
5.1. Ograničenja istraživanja..... *40*
5.2.Praktične implikacije istraživanja..... *41*
6. Zaključak..... 43
7. Literatura..... 44
Prilog 1..... 46

1. UVOD

Seksualno uznemiravanje se kao istraživačka tema društvenih i humanističkih znanosti javlja tek u drugoj polovici 20. stoljeća, s naglaskom na 80-e i 90-e godine otkada datira većina istraživanja. Prva istraživanja koja su problematizirala seksualno uznemiravanje bavila su se problemom seksualnog uznemiravanja radnica na radnom mjestu (Safran, 1976; prema Reilly, Lott i Gallogly, 1986).

Pitanje seksualnog uznemiravanja u visokoobrazovnim ustanovama u istraživačkim se radovima može naći nakon 1977. godine, kada je slučaj *Alexander vs. Yale* u kojem su dvije studentice i profesor tužili fakultet zbog seksualnog uznemiravanja studentica i izostanka reakcije na podnesene žalbe, skrenuo pozornost znanstvene i šire javnosti. Slučaj je pokrenuo niz istraživanja na sveučilištima diljem Sjedinjenih Američkih Država, a tim je povodom u Zakon o građanskim pravima uveden članak koji štiti prava studentica tijekom studija (Hyde, 1994; prema Balenović i sur., 2000).

1.1.Specifičnosti i poteškoće istraživanja seksualnog uznemiravanja

Velik broj istraživanja nije nužno rezultirao boljim razumijevanjem seksualnog uznemiravanja. Autori/autorice Fitzgerald, Gelfand i Drasgow (1995) i Arvey i Cavanaugh (1995) koji su se u svojim radovima bavili analizom teorijskog i metodološkog pristupa seksualnom uznemiravanju u dotad objavljenim radovima, kao glavne nedostatke ističu nepostojanje konsenzusa po pitanju definicije seksualnog uznemiravanja i kategorija ponašanja koje bi u tom slučaju činile seksualno uznemiravanje, kao i nepostojanje uvriježenog mjernog instrumenta. S obzirom na izostanak konsenzusa po pitanju definicije, radovi u kojima se ispituje pojavnost i učestalost seksualnog uznemiravanja različito definiraju i mjere seksualno uznemiravanje, što posljedično utječe na rezultate istraživanja te znatno otežava usporedbu i dugoročno praćenje trendova (Arvey i Cavanaugh, 1995).

Pri mjerenju pojavnosti i učestalosti seksualnog uznemiravanja, Arvey i Cavanaugh (1995) ističu kako bi istraživanju trebala prethoditi odluka autora/autorica o tome hoće li upitnikom ispitivati pojavnost i učestalost ponašanja koja autori/autorice smatraju seksualno uznemirujućim ili će se usmjeriti na ispitivanje pojavnosti i učestalosti percepcije seksualne uznemirenosti kod sudionika/sudionica. Opasku Arvey i Cavanaugh (1995) podupiru nalazima istraživanja Fitzgerald i suradnika (1988) u kojem su sudionice nakon upitnika

Sexual Experiences Questionnaire (SEQ) gdje su na skali od tri stupnja izražavale učestalost vlastitog iskustva sa seksualno uznemirujućim ponašanjima od strane fakultetskog osoblja, odgovorile i na česticu koja je glasila *"Jeste li ikada bile seksualno uznemiravane?"*. Na prvom sveučilištu je 50% studentica preddiplomskih i diplomskih studija na barem jednu česticu u upitniku koji ispituje iskustva sa seksualno uznemirujućim ponašanjima odgovorilo pozitivno, dok je postotak onih koje su pozitivno odgovorile na česticu koja ispituje smatraju li da su ikada bile seksualno uznemiravane bio znatno manji i iznosio svega 5%. Na drugom sveučilištu je situacija bila slična po pitanju odnosa te je 76% studentica odgovorilo pozitivno na barem jednu česticu u upitniku, dok ih je svega 10% smatralo da je bilo seksualno uznemiravano.

1.2.Tillova teorija o seksualnom uznemiravanju i SEQ

Za bolje razumijevanje navedenih rezultata i detaljnije upoznavanje s problematikom istraživanja seksualnog uznemiravanja važno je napomenuti kako su se Fitzgerald i suradnici (1988) u navedenom radu koristili Tillovom teorijom o pet razina seksualnog uznemiravanja (1980; prema Fitzgerald i sur., 1988). Tillova teorija je nastala analizom sadržaja nacionalnog istraživanja iskaza američkih studentica o njihovim iskustvima sa seksualnim uznemiravanjem. Till navodi kako s obzirom na to da se kategorije razlikuju u intenzitetu iskustava na koja se odnose, pet kategorija zapravo predstavlja razine seksualnog uznemiravanja. Kategorije koje navodi su:

1) uznemiravanje na temelju roda (*Gender harassment*)
2) zavodljivo ponašanje (*Seductive behavior*)
3) podmićivanje vezano uz seksualne usluge (*Sexual bribery*)
4) prisila vezana uz seksualne usluge (*Sexual coercion*)
5) seksualno nametanje ili napad (*Sexual imposition or assault*).

U novijim se pak istraživanjima (Wolff, Rospenda i Colaneri, 2016) u pravilu može naći samo druga verzija *SEQ*-a (Fitzgerald, Gelfand i Drasgow, 1995) nastala prema revidiranoj, trofaktorskoj teoriji. Umjesto gore navedenih pet kategorija, Fitzgerald, Gelfand i Drasgow (1995) su potvrdili pretpostavku o dostatnosti tri faktora:

1) uznemiravanje na temelju roda (*Gender harassment*)
2) neželjena seksualna pažnja (*Unwanted sexual attention*)

3) prisila vezana uz seksualne usluge (*Sexual coercion*).

Prema Fitzgerald, Gelfand i Drasgow (1995), seksualno uznemiravanje bi se, stoga, prema definiciji trebalo odnositi na uznemiravanje na temelju roda (*Gender harassment*), tj. širok spektar verbalnih i neverbalnih ponašanja koja nisu direktno usmjerena na poticanje seksualne suradnje od strane žrtve, ali potpomažu stvaranje uvredljivog, neprijateljskog i ponižavajućeg stava prema žrtvi. Zatim na neželjenu seksualnu pažnju (*Unwanted sexual attention*), tj. niz verbalnih i neverbalnih ponašanja koja su za žrtvu uvredljiva, neželjena i neuzvraćena te na prisilu vezanu uz seksualne usluge (*Sexual coercion*), tj. iznuđivanje seksualnih usluga u zamjenu za određene beneficije (Fitzgerald, Gelfand i Drasgow, 1995).

Većinu potvrdnih odgovora u upitniku o seksualno uznemirujućim ponašanjima od strane fakultetskog osoblja u istraživanju Fitzgerald i suradnika (1988) čine iskustva koja spadaju u prve dvije navedene kategorije, dakle iskustva vezana uz nešto blaže oblike seksualnog uznemiravanja. Navedeni rezultat nije ni po čemu specifičan, jer niz istraživanja (Lott, Reily i Howard, 1982; Fitzgerald i sur., 1988; Gruber, 1990; prema Arvey i Cavanaugh, 1995; Fitzgerald, Gelfand i Drasgow, 1995; Kalof, Eby, Matheson i Kroska, 2001; Leinert-Novosel i Štingl, 2001) pri ispitivanju pojavnosti i učestalosti seksualnog uznemiravanja potvrđuje nalaz prema kojem teži oblici seksualnog uznemiravanja čine tek manji dio doživljenih iskustava, dok najveći dio čine blaži oblici u koje po pravilu spadaju neprimjerene šale, opaske i zurenje.

1.3.Percepcija seksualnog uznemiravanja kod sudionika/sudionica

Sustavno postojanje razlike između broja sudionica koje u upitniku o iskustvima sa seksualno uznemirujućim ponašanjima navode da im se neko od navedenih ponašanja dogodilo, ali pri tome na pitanje *"Jeste li ikada bile seksualno uznemiravane?"* ne odgovaraju potvrdno (Fitzgerald i sur., 1988) potvrđeno je i istraživanjem Fitzgerald i Ormerod (1991), a ukazuje na potrebu za propitivanjem toga kako studenti/studentice doživljavaju seksualno uznemiravanje.

Studenti i studentice sveučilišta u Osijeku, Rijeci i Splitu, prema istraživanju Leinert-Novosel i Štingl (2001), seksualnim uznemiravanjem na fakultetu smatraju neželjeno dodirivanje, izravnu ucjenu ocjenama i prijedlog za intimnim kontaktom, odnosno ponašanja koja prema gore navedenim Tillovim kategorijama (1980; prema Fitzgerald, Gelfand i

Drasgow, 1995) spadaju u teže oblike seksualnog uznemiravanja. Na temelju navedenih rezultata može se postaviti pretpostavka prema kojoj studenti/studentice ne prepoznaju ili oklijevaju imenovati iskustva koja spadaju u blaže oblike kao seksualno uznemiravanje. Leinert-Novosel i Štingl (2001) ističu kako su blaži oblici seksualnog uznemiravanja dovoljno česti da ih studenti/studentice smatraju gotovo pa normalnim obrascima svakodnevne komunikacije. Bursik i Gefter (2011) u svom radu dolaze do sličnog zaključka, ističući kako se na temelju otvorenih komentara sudionika i sudionica u istraživanju vidi da iako velik dio smatra zurenje, neprikladnu neverbalnu komunikaciju i opetovana pozivanja na druženja van fakulteta neugodnima, oklijevaju ih označiti seksualno uznemirujućima. Fitzgerald i suradnici (1988) te Lott, Reilly i Howard (1982) navode intenzitet iskustva i dob kao dvije varijable koje u najvećoj mjeri utječu na to hoće li žrtva okarakterizirati svoje iskustvo kao seksualno uznemiravanje, pri čemu su sudionice koje su imale iskustva težih oblika uznemiravanja kao i nešto starije sudionice (na diplomskoj u odnosu na preddiplomsku razinu studija), sklonije izjasniti se da su doživjele seksualno uznemiravanje.

Od kontekstualnih varijabli važnim se pokazao status počinitelja/počiniteljice. Gardner i Allen (1996) su utvrdili kako je veća vjerojatnost da će osoba ocijeniti neku situaciju seksualno uznemirujućom ako je počinitelj/počiniteljica na poziciji autoriteta i moći, kao npr. profesor/profesorica na fakultetu u odnosu na kolegu/kolegicu ili vršnjaka/vršnjakinju. Huerta, Cortina, Pang, Torges i Magley (2015) su pak utvrdile kako je utjecaj uznemiravanja na dobrobit žrtava jednak neovisno o statusu počinitelja/počiniteljice, ali uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja za posljedicu ima niže akademsko zadovoljstvo, koje se ne javlja u situacijama kada su počinitelji/počiniteljice kolege/kolegice.

1.4.Niska stopa službenih prijava

S obzirom na gore navedene nalaze koji ukazuju na to da velik dio seksualnog uznemiravanja studenti/studentice ne prepoznaju ili ne imenuju kao takvo, niska stopa prijava nije iznenađujuća. Cochran, Frazier i Olson (1997) su na uzorku od 1300 studentica Sveučilišta u Minnesoti provele istraživanje prema kojem se 50% studentica u uzorku izjasnilo kao seksualno uznemiravano, no svega je 2% podnijelo službenu prijavu. Autorice navode kako su takvi nalazi konzistentni onima iz drugih istraživanja te se, osim na akademsku sredinu, mogu generalizirati i na druga okruženja (Livingston, 1982; Dziech i Weiner, 1984; prema Fitzgerald i sur., 1988;).

Druga glavna grupa razloga niske stope prijava seksualnog uznemiravanja na fakultetima odnosi se na strah od posljedica i nepovjerenje u proceduralnu pravdu (Rudman, Borgita i Robertson, 1995). Studenti/studentice vjeruju kako bi im u slučaju seksualnog uznemiravanja prijava donijela više štete nego koristi, pri čemu smatraju da bi se njihovo iskustvo kod prijave trivijaliziralo te da bi dugoročno takav korak negativno utjecao na njihovo daljnje školovanje i akademske i profesionalne mogućnosti (Fitzgerald i sur., 1988; Rudman, Borgita i Robertson, 1995). Osim straha od nepovjerenja i negativnih posljedica prijave, dio sudionika/sudionica oklijeva pri prijavi seksualnog uznemiravanja kako ne bi naškodio karijeri počinitelja/počiniteljice (Fitzgerald, Swan i Fischer, 1995).

Iako se o upoznatosti studenata/studentica s postupkom prijave kao mogućem razlogu niske stope prijava ne može generalizirano zaključivati zbog toga što se prakse razlikuju među državama, sveučilištima, pa i među pojedinačnim fakultetima s istog sveučilišta, to je svakako važno jer može poslužiti kao indikator klime odnosa prema seksualnom uznemiravanju na pojedinom fakultetu ili sveučilištu. Tako, naprimjer, u Finskoj studenti/studentice na fakultetu imaju kontakt osobu te im se pri početku studija uručuje priručnik koji, između ostalog, sadrži i informacije o postupanju u slučaju seksualnog uznemiravanja (Leinert-Novosel i Štingl, 2001). Na drugim sveučilištima vidimo da to nije česta praksa, što potvrđuje istraživanje Reilly, Lott i Gallogly (1986) prema kojem svega 16,2% sudionica i 12,5% sudionika navodi kako je upoznato sa službenim koracima prijave seksualnog uznemiravanja na fakultetu.

1.5. Reakcije žrtava seksualnog uznemiravanja

1.5.1. Biheviоralne reakcije na seksualno uznemiravanje

Kada studenti/studentice dožive seksualno uznemiravanje, mogu reagirati prijavom neželjenog ponašanja ili drugim strategijama nošenja s takvim iskustvom. Analizom reakcija osoba koje su doživjele seksualno uznemiravanje, Fitzgerald (1990; prema Fitzgerald, Swan i Fischer, 1995) postavlja teoriju o internalno i eksternalno usmjerenim reakcijama na seksualno uznemiravanje. Reakcije internalnog fokusa su karakteristične za nošenje s blažim oblicima uznemiravanja, osoba u tom slučaju ništa ne poduzima, a situaciju uglavnom ignorira. Kod nošenja s težim oblicima seksualnog uznemiravanja, istraživanja su potvrdila da žrtve u tom slučaju najčešće pribjegavaju nekom vidu izbjegavajućeg ponašanja, dok se

daleko najrjeđom reakcijom pokazala prijava (Fitzgerald i sur., 1988; Fitzgerald, Swan i Fischer, 1995).

Izbjegavajuća ponašanja odnose se na različite aktivnosti koje žrtva poduzima kako bi smanjila kontakt s počiniteljem/počiniteljicom. Tendencija odustajanja od studija, mijenjanja upisanih predmeta i smjerova javlja se kao posljedica seksualnog uznemiravanja (Fitzgerald, 1990; prema Huerta, Cortina, Pang, Torges i Magley, 2006). Fitzgerald i suradnici (1988) navode nalaze istraživanja provedenog na sveučilištu Harvard prema kojem je 15% studenata/studentica diplomskih studija i 12% studenata/studentica preddiplomskih studija koji su doživjeli seksualno uznemiravanje kao posljedicu promijenilo smjer svog studija. Adams, Kottke i Padgitt (1983) su na temelju istraživanja došli do podatka od 13% studentica koje su navele da su kao posljedicu seksualnog uznemiravanja izbjegavale predavanja određenih profesora. Benson i Thomson (1982) navode kako su žrtve seksualnog uznemiravanja na fakultetu promijenile ponašanje prema počinitelju/počiniteljici u smjeru smanjenja mogućnosti daljnjeg uznemiravanja. Pritom su pribjegavale metodama poput preusmjeravanja razgovora na teme vezane uz fakultetske obaveze, dovođenja kolege/kolegice na konzultacije ili u neke slične situacije u kojima bi se mogle naći nasamo s počiniteljem/počiniteljicom te namjernog spominjanja partnera/partnerice pred počiniteljem/počiniteljicom. Uz gore navedene posljedice, Rudman, Borgita i Robertson (1995) navode još i otkazivanje sudjelovanja u istraživačkim projektima te naposljetku i napuštanje fakulteta (Benson i Thomson, 1982; Rudman, Borgita i Robertson, 1995).

1.5.2. Emocionalne i psihološke reakcije na seksualno uznemiravanje

Što se tiče emocionalnih i psiholoških reakcija na uznemiravanje, Benson i Thomson, (1982) ističu smanjenje samopouzdanja žrtve po pitanju akademskog uspjeha te razvoj nepovjerenja prema fakultetskom osoblju. Huerta i suradnici (2015) smatraju kako je za razumijevanje posljedica seksualnog uznemiravanja nužno pozvati se na teoriju o stresorima Lazarusa i Folkmana (1984; prema Huerta i sur., 2015) pri čemu, zbog često repetitivne prirode seksualnog uznemiravanja, ono za žrtvu može postati izvor kroničnog stresa. Autorice ističu kako kronični stres zbog karakteristika kao što su produženo trajanje, teško definiranje početka i izostanak jasnog kraja (Wheaton, 1997; prema Huerta i sur., 2015), često može imati slične posljedice po žrtvu kao i veliki akutni stresovi. Štoviše, žrtve seksualnog uznemiravanja po posljedicama mogu nalikovati žrtvama seksualnog zlostavljanja ili

obiteljskog nasilja pri čemu su im zajednički osjećaji ljutnje, povrijeđenosti, uznemirenosti i izdaje (Walker, Erickson i Woosley, 1985).

Istraživanje Huerta i suradnika (2006) podrobnije objašnjava mehanizam nastanka posljedica kod studentica (N=1455) koje su doživjele seksualno uznemiravanje. Seksualno uznemiravanje se pokazalo prvenstveno povezano sa psihičkim poteškoćama kao što su osjećaji depresije i anksioznosti kod žrtava. Takvi osjećaji zatim mogu dovesti do pada u zadovoljstvu studijem, kao i do javljanja niza somatskih tegoba poput poremećaja spavanja, glavobolje i sl. Kumulativni učinak navedenog, tvrde Huerta i suradnici (2006), dovodi do povlačenja žrtve iz akademskog okruženja što posljedično utječe na pad u akademskom postignuću.

1.6. Rodne razlike u percepciji seksualnog uznemiravanja

Kod istraživanja koja su se bavila ispitivanjem percepcija i reakcija na seksualno uznemiravanje, konstantnim se pokazao nalaz prema kojem žene veći broj događaja percipiraju seksualno uznemirujućim te imaju negativnije reakcije u odnosu na muškarce (Balenović i sur., 2000; Cochran, Frazier i Olson, 1997; Bursik i Gefter, 2011).

Balenović i suradnici (2000) su na temelju procjena hipotetskih situacija koje opisuju seksualno uznemiravanje potvrdili nalaze prethodnih istraživanja da opisanim situacijama žene u prosjeku daju strože procjene od muškaraca. Kada su sudionici/sudionice trebali procijeniti kako bi se u opisanoj situaciji osjećali, žene su navodile u prosjeku neugodnije osjećaje, a najčešći odgovori su se odnosili na osjećaje bijesa, ljutnje, straha i zabrinutosti, dok su muškarci u najvećoj mjeri smatrali da bi se osjećali indiferentno, a zatim zabrinuto, ali i polaskano (Balenović i sur., 2000). Fitzgerald i Ormerod (1991) donose sličan zaključak, sudionice su uznemirene ponašanjima koja sudionici smatraju trivijalnima, neškodljivima ili pak sasvim legitimnim načinima komunikacije.

Lott, Reilly i Howard (1982) na temelju dobivenih razlika između muškaraca i žena na upitniku *Tolerance for Sexual Harassment Inventory (TSHI)* također ističu da muškarci ponašanja seksualnog tipa u akademskom ili profesionalnom kontekstu smatraju u većoj mjeri prirodnim i očekivanim te manje problematičnim nego žene. Također, u većoj mjeri prihvaćaju i opravdavaju takva ponašanja, bilo da su na strani počinitelja ili primatelja. Navedena razlika se, kao što ističu Fitzgerald i Ormerod (1991), pokušala objasniti nizom

razloga od kojih većina nije bila točna i/ili prikladna. Autori se u ovom slučaju pozivaju na objašnjenje Powell (1986; prema Fitzgerald i Ormerod, 1991) te navode "Žene kao skupina su uvijek bile te koje su doživljavale neželjenu seksualnu pažnju u većoj mjeri od muškaraca (…) svako daljnje objašnjenje bilo bi nepotrebno i neprikladno." (*"Women as a group have consistently been demonstrated to experience more unwanted sexual attention than men (...) further explanation may be unnecessary and inappropriate"*) (Powell, 1986; prema Fitzgerald i Ormerod, 1991; str. 283).

1.7.Rodne razlike u iskustvu seksualnog uznemiravanja

Rezultati istraživanja Reilly, Lott i Gallogly (1986) dobiveni na studentima upućuju na znatno niži rizik od seksualnog uznemiravanja. Seksualno sugestibilne poglede od strane profesora/profesorica, česticu s najvećim brojem potvrdnih odgovora, iskusilo je svega 7,7% sudionika, a od drugih navedenih iskustava u istraživanju na niti jedno nije potvrdno odgovorilo više od 2% studenata. Fitzgerald i suradnici (1988) u svom istraživanju podupiru taj nalaz ističući kako su za studente uznemirujuća iskustva izvan Tillove prve kategorije, uznemiravanja na temelju roda, praktički nepostojeća (1980; prema Fitzgerald i sur., 1988).

S druge strane, Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) tvrde da je razlika između muškaraca i žena kada se radi o iskustvima seksualnog uznemiravanja ipak nešto manja. Iako se načelno slažu s tvrdnjom da su žene češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego muškarci, autori/autorice ističu kako se više ne može podrazumijevati da su žene žrtve, a muškarci počinitelji. U istraživanju koje su proveli, 40% sudionica i 28,7% sudionika je na barem jednu česticu u SEQ-u odgovorilo potvrdno.

U navedenom radu Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) propituju efikasnost korištenja *SEQ*-a pri ispitivanju seksualnog uznemiravanja kod muškaraca. Navode kako je moguće da muškarcima određena ponašanja u upitniku neće biti uznemirujuća jer se radi o događajima koji su diskriminatorni uglavnom samo za žene. U svom su istraživanju, stoga, Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) iz *SEQ*-a uklonili tri čestice za koje smatraju da nisu relevantne kod muškaraca te pozvali na promišljanje teorija i revidiranje instrumenata za ispitivanje seksualnog uznemiravanja na način da uključuju iskustva uznemirujuća za oba roda.

1.8.Opća prevalencija i učestalost pojedinih oblika

Uz već navedene poteškoće karakteristične za istraživanja seksualnog uznemiravanja, usporedba nalaza o prevalenciji u dosad provedenim istraživanjima s ciljem formiranja zaključka i posljedično očekivanja za ovo istraživanje, pokazala se izazovnom.

Benson i Thomson (1982) iznose podatak od 29,7% studentica koje su za vrijeme svog visokoškolskog obrazovanja doživjele barem jedan slučaj seksualnog uznemiravanja. Fitzgerald i suradnici (1988) ističu kako su Dziech i Weiner (1984; prema Fitzgerald i sur., 1988) u dotad najopsežnijoj studiji seksualnog uznemiravanja također utvrdili kako se procjena od 30% može smatrati valjanom pretpostavkom kod ispitivanja prevalencije.

Upitnik kojim su se Benson i Thomson (1982) koristili nastao je na temelju prethodno provedenih intervjua sa studenticama koje su za vrijeme studija doživjele slučajeve neželjene seksualne pažnje od strane profesora te je sadržavao sljedeća ponašanja: verbalni prijedlozi (*Verbal Advances),* pozivi *(Invitations),* fizički prijedlozi *(Physical Advances),*govor tijela *(Body Language),* emocionalno obojeno nabacivanje *(Emotional Come-ons),* neprimjerena pažnja *(Undue Attention)* i podmićivanje vezano uz seksualne usluge *(Sexual Bribery).* Najveći broj studentica je prijavio događaje u kategoriji verbalnih prijedloga (*Verbal Advances)* (25%) i poziva (*Invitations)* (25%), dok je najmanje bilo onih s iskustvom unutar kategorije podmićivanja vezanog uz seksualne usluge (*Sexual Bribery)* (4,4%). Navedeno je sukladno ranije istaknutim nalazima o omjerima iskustava težih u odnosu na blaže oblike seksualnog uznemiravanja, a na tom tragu su i nalazi istraživanja Reilly, Lott i Gallogly (1986) prema kojima je ponašanja kao što su korištenje rodnih stereotipa ili seksualno eksplicitnih šala za vrijeme nastave doživjelo 50%, odnosno 30% studentica, dok je ponude za sudjelovanjem u seksualnim aktivnostima doživjelo manje od 3%.

1.9.Istraživanja u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj se ispitivanjem prevalencije seksualnog uznemiravanja na studentima i studenticama u visokoobrazovnim ustanovama bavilo istraživanje Leinert-Novosel i Štingl (2001) provedeno na sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku te istraživanje u suradnji Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Centra za ženske studije u Zagrebu (2007) provedeno na Sveučilištu u Zagrebu (Izvješće o radu Pravobraniteljice zaravnopravnost spolova, 2007).

Prilikom ispitivanja prevalencije seksualnog uznemiravanja na sveučilištima, Leinert-Novosel i Štingl (2001) su rezultatima potvrdile već spomenute nalaze ranije navedenih istraživanja o omjeru težih u odnosu na lakše oblike seksualnog uznemiravanja. Najveći broj studenata/studentica je imao iskustva s ponašanjima koja su autorice smjestile u lakše oblike seksualnog uznemiravanja, tj. s neukusnim šalama i primjedbama na račun muškaraca i žena te s izrazitim zurenjem, ponašanjem koje su autorice smjestile u srednje teške oblike.

Na sva četiri sveučilišta (Sveučilište u Osijeku, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Splitu i Sveučilište u Zagrebu) ukupan postotak studenata/studentica koji su iskusili teže oblike seksualnog uznemiravanja (ucjena ocjenama, prijedlog za intimnim kontaktom, poziv na večeru ili izlazak te neželjeno dodirivanje) iznosi 5,5% pri čemu je iskustvo ucjene ocjenama imalo 2% studenata/studentica. Postotak onih koji su iskusili lakše oblike viši je i iznosi 33,5%. Navedene brojke, osim što repliciraju već utvrđene nalaze o omjerima iskustava lakših i težih oblika uznemiravanja, također se i približavaju ranije navedenim procjenama koje iskustva seksualnog uznemiravanja među studentima/studenticama procjenjuju na oko 30% (Benson i Thomson, 1982; Dziech i Weiner, 1984; prema Fitzgerald i sur., 1988).

Istraživanje nastalo u suradnji Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Centra za ženske studije u Zagrebu (Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, 2007), po rezultatima je slično već navedenim istraživanjima. Podaci ukazuju kako je 26% studenata/studentica doživjelo seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica, nastavnika/nastavnica i drugih osoba na Sveučilištu u Zagrebu. I u ovom slučaju su se najčešćima pokazali neprimjereni komentari, šale i dobacivanja koje je doživjelo 30,5% sudionika/sudionica te komentari o privatnom životu koje je doživjelo 25% sudionika/sudionica. Prisilne seksualne radnje i ucjene su se i u ovom istraživanju sa 2%, odnosno 1%, pokazali kao relativno rijetka iskustva.

1.10. Zakonska regulativa seksualnog uznemiravanja u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj je spolno uznemiravanje regulirano Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 69/17), a od 2013. godine se navodi i u članku 156. Kaznenog zakona (NN 125/11) te se spominje u još nekim zakonima kao npr. u članku 134. Zakona o radu (NN 93/14).

Istraživanje u suradnji Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Centra za ženske studije se, osim utvrđivanjem prevalencije, bavilo i ispitivanjem upoznatosti studenata/studentica Sveučilišta u Zagrebu sa zakonskim mehanizmima zaštite od diskriminacije po spolu, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja[1] (Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, 2007).

Prema rezultatima istraživanja, 58% sudionika/sudionica je bilo upoznato s činjenicom da je seksualno uznemiravanje zabranjeno Zakonom o ravnopravnosti spolova. Kada ih se pitalo za mišljenje o postojanju posebnog stručnog tijela na sveučilištu za primanje pritužbi u vezi uznemiravanja i spolnog uznemiravanja, 79% studenata/studentica se izjasnilo kako smatraju da bi takvo tijelo trebalo postojati, što bi se moglo smatrati indikativnim za to da studenti/studentice u vrijeme provedbe istraživanja nisu znali kome se obratiti.

Postojeća praksa po pitanju prijave na sveučilištima u Republici Hrvatskoj jest da se student/studentica obrati dekanu/dekanici fakulteta koji se potom obraća etičkom povjerenstvu fakulteta s ciljem pokretanja postupka. U Etičkom kodeksu Sveučilišta u Zagrebu članak 12. se odnosi na seksualno uznemiravanje te se u slučaju prijave studenti/studentice na njega mogu pozvati, a glasi *"Neprihvatljivo je svako spolno uznemiravanje. Spolno uznemiravanje specifičan je oblik uznemiravanja koji karakterizira izostanak pristanka ili odbijanje druge strane, a uključuje ponavljano neželjeno upućivanje verbalnih i fizičkih prijedloga spolne naravi drugoj osobi, fizičko napastovanje, ponavljano neželjeno iznošenje šala i opaska koje su spolno obojene, uključujući referiranje na spol i spolnu orijentaciju, ruganje i ismijavanje koje je spolno obojeno, izlaganje spolno uvredljivoga i uznemirujućeg materijala te zahtijevanje spolnih usluga u zamjenu za određeno djelovanje ili propuštanje s pozicije autoriteta."* (Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu, čl.12; 2009).

Iako nažalost nemamo informaciju o postotku prijavljenih slučajeva po pojedinim sveučilištima u Republici Hrvatskoj, ako bi se pri pretpostavci vodili ranije navedenim nalazima stranih istraživanja, zaključili bi da se vjerojatno radi o izrazito malom broju prijava te da se studenti/studentice prilikom odluke o prijavi vode razlozima sličnim onima utvrđenim u ranijim istraživanjima.

[1] Iako se ranije u tekstu koristi termin "seksualno uznemiravanje", u Kaznenom zakonu, Zakonu o ravnopravnosti spolova, Zakonu o radu i Etičkom kodeksu Sveučilišta u Zagrebu koristi se termin "spolno uznemiravanje" pa je stoga u tom obliku i naveden u ovom dijelu teksta.

2. CILJ I PROBLEMI

S obzirom na to da je od posljednjeg ispitivanja prevalencije seksualnog uznemiravanja na studentima i studenticama Sveučilišta u Zagrebu prošlo više od deset godina, opći cilj ovog istraživanja je utvrditi aktualno stanje, tj. trenutnu prevalenciju seksualnog uznemiravanja te dobivene rezultate usporediti s rezultatima ranijih istraživanja. Sukladno tome, formirani su sljedeći problemi i hipoteze:

1. Utvrditi prevalenciju seksualnog uznemiravanja te ispitati postoji li razlika između muškaraca i žena u broju seksualno uznemirujućih iskustava.

Očekuje se da će prevalencija na ovom uzorku odgovarati ranije utvrđenom postotku i približno iznositi 30% te da će sudionice prijaviti veći broj seksualno uznemirujućih iskustava i od strane fakultetskog osoblja i od strane kolega/kolegica nego sudionici.

2. Ispitati postoji li razlika između muškaraca i žena u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva.

Očekuje se da će sudionice zaokružiti odgovore koji upućuju na veću uznemirenost i neugodnije osjećaje nego sudionici.

3. Ispitati postoji li razlika u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice.

Očekuje se da će se sudionici i sudionice negativnije izraziti o seksualnom uznemiravanju od strane fakultetskog osoblja nego o onom od strane kolega/kolegica.

4. Ispitati postoji li razlika između muškaraca i žena u stavovima prema seksualnom uznemiravanju.

Očekuje se da će sudionici češće imati opravdavajuće stavove o seksualnom uznemiravanju nego sudionice.

3. METODA

3.1. Sudionici/sudionice

U istraživanju su sudjelovali studenti i studentice šest od sedam znanstvenih područja Sveučilišta u Zagrebu. Ukupno je sudjelovalo 608 sudionika/sudionica od čega 152 (25%) studenta i 456 (75%) studentica. Prema podacima Izvješća o radu Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2013./2014. (Izvješće o radu Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2013./2014., 2016), na Sveučilištu u Zagrebu studira 61% žena i 39% muškaraca, što znači da omjer muškaraca i žena uzorka korištenog u istraživanju nije u potpunosti reprezentativan za omjer na Sveučilištu u Zagrebu.

Uzorkom se nastojalo obuhvatiti studente i studentice svih sedam znanstvenih područja Sveučilišta u Zagrebu, no uspješno su uzorkovani studenti i studentice šest od sedam znanstvenih područja (Tablica 1). Iako je bilo predviđeno uzorkom obuhvatiti studente i studentice prvih godina diplomskih studija, tj. četvrtih godina integriranih studija, zbog pretpostavke da su na toj godini studija već imali značajniju mogućnost doživjeti iskustva koja se ispituju ovim istraživanjem, provođenje istraživanja nije bilo moguće dogovoriti samo s navedenim grupama. Uzorak stoga sadrži studente i studentice svih godina studija pri čemu su ipak dominantni studenti i studentice ciljne godine (54,8%), a stariji studenti i studentice (od 21 do 24 godine) čine većinu uzorka (79,6%).

Tablica 1. *Sociodemografska obilježja uzorka*

		N	%
Spol	Muški	152	25%
	Ženski	456	75%
Dob	19-20	66	10,9%
	21-22	308	50,7%
	23-24	176	28,9%
	25 i više	58	9,5%
Godina studija	1.pd.s.	31	5,1%
	2.pd.s.	56	9,2%
	3.pd.s.	151	24,8%
	1.d.s.	333	54,8%
	2.d.s.	37	6,1%
Znanstveno područje	Prirodoslovne znanosti	29	4,8%
	Tehničke znanosti	44	7,2%
	Biomedicinske znanosti	58	9,5%
	Biotehničke znanosti	58	9,5%
	Društvene znanosti	314	51,6%
	Humanističke znanosti	105	17,3%

Napomena: pd.s.= preddiplomski studij, d.s. = diplomski studij

3.2. Instrument

Za potrebe ovog istraživanju dva su konstrukta od primarnog interesa, a to su seksualno uznemiravanje u visokoobrazovnim ustanovama i stav prema seksualnom uznemiravanju. Kod operacionalizacije konstrukta seksualnog uznemiravanja javila se u uvodu opisana dvojba o definiciji seksualnog uznemiravanja, ponašanjima koja spadaju pod seksualno uznemiravanje te radi li se o pojavi čiji se kriteriji mogu objektivno definirati ili uvijek ovise o subjektivnoj procjeni žrtve.

Analizom uzorka dosad provedenih radova na temu seksualnog uznemiravanja u visokoobrazovnim ustanovama, autorice su utvrdile ponašanja koja se mogu naći u većini ili u svim radovima te su, pod pretpostavkom da se radi o ponašanjima koja bi za većinu predstavljala uznemiravanje, čestice u upitniku zasnovale na tim ponašanjima. Također, nastojalo se da svaka čestica bude obojana negativnim afektom kako bi sudionici i sudionice znali da se pri odgovaranju trebaju referirati samo na ona iskustva koja su u njima izazvala osjećaj nelagode, tj. na ona koja smatraju uznemirujućima. Opisanom formulacijom se nastojalo postići kompromis između kategoričkog popisivanja ponašanja bez uključivanja interpretacije žrtve i, s druge strane, potpuno subjektivnog pristupa u kojem se ispituje samo interpretacija žrtve. Primjeri upitnika i istraživanja kojima su se autorice koristile pri izradi upitnika su *SEQ* (Fitzgerald, Gelfand i Drasgow, 1995), upitnik korišten u istraživanju Leinert-Novosel i Štingl (2001), upitnik nošenja s uznemiravanjem (*Coping With Harassment Questionnaire*) (Fitzgerald, 1990; prema Rudman, Borgida i Robertson, 1995), rezultati istraživanja Benson i Thomson (1982) i prikazi seksualno uznemirujućih situacija s procjenama (*Sexual Harassment Vignettes*) (Bursik, 1992; prema Bursik i Gefter, 2011).

S obzirom da se upitnikom ispitivala prevalencija seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja i od strane vršnjaka/vršnjakinja, korištena skala se u istraživanju nalazi u dvije forme.

Skala seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja se sastoji od 18 čestica, a sudionici/sudionice na skali od tri stupnja procjenjuju koliko su često imali iskustva s navedenim ponašanjem i to na način da s "X" označe polje ispod odgovora koji se odnosi na njihovo iskustvo. Ponuđeni odgovori su "Nije mi se dogodilo", "Jednom mi se dogodilo" i "Dogodilo mi se više puta". Pouzdanost skale na ovom uzorku je zadovoljavajuća i iznosi α = .85.

Skala međuvršnjačkog seksualnog uznemiravanja se sastoji od ukupno 14 čestica. Skala je modificirana kako bi sadržavala iskustva relevantna za međuvršnjački odnos pa su tako uklonjene čestice specifične za odnos fakultetskog osoblja i studenta/studentice poput *"Korištenje nastavnog materijala koji smatram uvredljivim za svoj spol i/ili seksualnu orijentaciju."* i dodane dvije čestice koje se odnose na širenje neistinitih priča o žrtvinom seksualnom i/ili romantičnom životu. Ostale čestice su prilagođene kako bi odgovarale međuvršnjačkom kontekstu. Pouzdanost ove skale je također zadovoljavajuća i iznosi $\alpha = .84$. Kod obje skale seksualnog uznemiravanja ukupni rezultat se izražava kao zbroj odgovora unutar pojedinih kategorija za svaku od čestica pri čemu veći rezultat označava veći broj seksualno uznemirujućih iskustava sudionika/sudionice.

Nakon skala o seksualnom uznemiravanju slijede dva pitanja zatvorenog tipa koja se odnose na emocionalne i bihevioralne posljedice uznemiravanja i pitanje koje se odnosi na procjenu učestalosti seksualnog uznemiravanja na fakultetima. Pitanja koja se odnose na emocionalne i bihevioralne posljedice uznemiravanja su formulirana na način da se sudionike/sudionice pitalo kako su se osjećali nakon iskustava navedenih u skalama seksualnog uznemiravanja te za koje promjene smatraju da su uslijedile nakon opisanih iskustava. Pri odgovoru sudionici/sudionice mogu zaokružiti jednu ili više ponuđenih opcija. Osim odgovora koji se odnose na tipične emocionalne i bihevioralne reakcije utvrđene ranijim istraživanjima (Huerta, Cortina, Pang, Torges i Magley, 2006; Fitzgerald i sur., 1988; Walker, Erickson i Woosley, 1985; Adams, Kottke i Padgitt, 1983; Benson i Thomson, 1982), sudionicima/sudionicama su u oba slučaja ponuđeni i odgovori "Nije mi se dogodilo" te odgovor "Nešto drugo" gdje sami/same mogu upisati reakciju koja je uslijedila, a nije ponuđena u odgovoru.

Prije skale stavova prema seksualnom uznemiravanju sudionici/sudionice odgovaraju i na pitanje s kim su, ukoliko im se dogodilo, podijelili vlastito iskustvo seksualnog uznemiravanja te na dva pitanja zatvorenog tipa kojima se ispituje informiranost po pitanju prijave. Pitanje koje se odnosi na dijeljenje iskustva seksualnog uznemiravanja je formulirano jednako kao i ranije navedena pitanja o emocionalnim i bihevioralnim reakcijama, osim odgovora koji su ponuđeni, a odnose se na uži socijalni krug te fakultetsko osoblje, sudionicima/sudionicama su ponuđeni i odgovori "Nije mi se dogodilo" te "Nešto drugo". U pitanjima koja se odnose na informiranost o prijavi, sudionike/sudionice se pitalo znaju li kome se na fakultetu mogu obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja. Ako je odgovor na pitanje potvrdan, sudionice/sudionici bi zatim na praznu liniju upisali na koga pritom misle. Posljednje pitanje

prije Skale stavova o seksualnom uznemiravanju se odnosi na procjenu informiranosti sudionika/sudionica o postupanju u slučaju seksualnog uznemiravanja na fakultetu. Pitanje je zatvorenog tipa, a sudionici/sudionice se mogu opredijeliti za jedan od tri ponuđena odgovora.

Skala stavova o seksualnom uznemiravanju se sastoji od trinaest čestica pri čemu je osam od trinaest prilagođeno iz Upitnika tolerancije prema seksualnom uznemiravanju (*Tolerance for Sexual Harassment Inventory*) (Lott, Reilly i Howard, 1982), a preostalih pet je formirano od strane autorica. Sudionici/sudionice na skali od jedan ("Uopće se ne slažem") do pet ("U potpunosti se slažem") izražavaju svoje slaganje s navedenom tvrdnjom unoseći "X" u polje ispod odgovora koji u najvećoj mjeri odražava njihovo mišljenje. Prije formiranja rezultata čestice 3., 5., 7., 9. i 11. su rekodirane i to na način da se višim odgovorima na tim česticama dala vrijednost nižih. Stoga, ukupan rezultat na skali izražava se zbrajanjem rezultata na česticama pri čemu veći rezultat ukazuje na više opravdavajuće stavove prema seksualnom uznemiravanju. Pouzdanost skale je zadovoljavajuća i iznosi α = .79. Zbog nemogućnosti formiranja jasnog višefaktorskog rješenja, zadržalo se jednofaktorsko rješenje čime je objašnjeno ukupno 30.87% varijance (pogledati *Prilog 1.*).

Osim navedenog, upitnikom su se ispitale i određene sociodemografske karakteristike sudionika/sudionica poput dobi, spola, godine studija, seksualne orijentacije, veličine mjesta odrastanja, konzervativnosti odgoja i važnosti vjere unutar obitelji. Dob, spol i godina studija su formulirani kao otvorena pitanja, tj. sudionici/sudionice samostalno unose odgovore, a veličina mjesta odrastanja, konzervativnost odgoja, važnost vjere unutar obitelji i seksualna orijentacija su formulirani kao zatvorena pitanja pri čemu su sudionicima/sudionicama ponuđeni višestruki odgovori te zadana uputa da odgovore zaokruživanjem samo jednog od ponuđenih odgovora.

Istraživanje je bilo tipa papir-olovka, a cijeli upitnik se sastojao od ukupno 63 čestice. Na zadnjoj stranici upitnika nalazile su se *mail* adrese na koje su se studenti i studentice mogli javiti u slučaju dodatnih pitanja, a bio je naveden i kontakt Ženske sobe u slučaju da netko od studenata ili studentica ima potrebu za stručnim razgovorom ili drugim oblikom pomoći.

3.3.Postupak

Nakon pozitivne ocjene metodoloških i etičkih aspekata nacrta istraživanja od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, na

ciljane fakultete su poslani službeni dopisi s molbom za provođenje istraživanja. U dopisima je ukratko objašnjena svrha istraživanja, ciljani uzorak i način provedbe te je istaknuto da je istraživanje odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Dopisi su se slali ili na *mail* adrese unaprijed zainteresiranih profesora/profesorica s molbom da se proslijede nadležnima, ili prodekanima/prodekanicama za nastavu pojedinih fakulteta koji bi, nakon što se na sjednici Fakultetskog vijeća odobrilo provođenje istraživanja, u svrhu daljnjeg dogovora ustupili kontakte pročelnika/pročelnica odsjeka. Nakon dogovora o terminu provedbe istraživanja s onima koji su bili voljni ustupiti dio svog predavanja, istraživačica je odlazila na fakultete te bi na početku ili na kraju predavanja, ovisno o dogovoru, provela istraživanje.

Prije ispunjavanja upitnika, istraživačica se studentima i studenticama ukratko predstavila, objasnila svrhu istraživanja te istaknula da je sudjelovanje dobrovoljno i podaci anonimni, a slična uputa se nalazila i pri vrhu prve stranice upitnika. Prosječno trajanje provedbe istraživanja s dijeljenjem i prikupljanjem upitnika bilo je 15 minuta.

4. REZULTATI

Rezultati su navedeni pojedinačno u obliku primjerenom za odgovor na svaku od hipoteza i to prema redoslijedu kojim su hipoteze postavljene. Nakon odgovora na hipoteze, slijede prikazi odgovora sudionika/sudionica na pitanja u upitniku koja nisu bila dijelom istraživačkih hipoteza, ali sadrže relevantne podatke za razumijevanje konstrukta seksualnog uznemiravanja na sveučilištu te za usporedbu nalaza s drugim istraživanjima. Pri statističkoj obradi podataka koristila se deskriptivna analiza rezultata, hi-kvadrat test i t-test na nezavisnim uzorcima. U slučajevima kada je broj sudionika/sudionica po ćeliji bio manji od 5, umjesto rezultata hi-kvadrat testa uvažavali su se rezultati Fisherovog egzaktnog testa. Također, u slučajevima gdje nije zadovoljena pretpostavka o homogenosti varijanci uzoraka pri provođenju t-testa, uvažavali su se rezultati t-testa s korigiranim stupnjevima slobode.

4.1. Utvrđivanje prevalencije i ispitivanje rodne razlike u broju doživljenih seksualno uznemirujućih iskustava

U odgovoru na prvi problem najprije je utvrđena prevalencija seksualnog uznemiravanja studenata/studentica na Sveučilištu u Zagrebu kako bi se dobiveni nalazi kasnije mogli usporediti s rezultatima ranije provedenih istraživanja.

Tablica 2. *Frekvencije odgovora na upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja (FO)*

	Nije mi se dogodilo		Dogodilo mi se	
	N	%	*N*	%
FO_1 Iznošenje neprimjerenih opaski seksualnog sadržaja	520	85.5	88	14.5
FO_2 Iznošenje komentara temeljenih na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena	338	55.8	268	44.2
FO_3 Iznošenje neprikladnih komentara o mojoj seksualnoj orijentaciji	589	96.9	19	3.1
FO_4 Korištenje nastavnog materijala koji smatram uvredljivim za svoj spol i/ili seksualnu orijentaciju	569	93.6	39	6.4
FO_5 Neprikladno komentiranje mog izgleda, odijevanja i/ili moje šminke	553	91	55	9
FO_6 Nametanje tema seksualne i/ili intimne prirode u razgovoru	531	87.3	77	12.7
FO_7 Iznošenje detalja iz privatnog života na neprimjeren način	526	86.5	82	13.5
FO_8 Promatranje na način koji smatram intimnim	543	89.3	65	10.7
FO_9 Približavanje ili postavljanje tijela na intiman način, iako pritom ne bi došlo do fizičkog kontakta	565	92.9	43	7.1
FO_10 Pozivanje na druženja neformalnog karaktera van fakulteta (poziv na kavu, piće ili izlazak nevezan uz fakultetske obaveze)	558	91.9	49	8.1
FO_11 Postavljanje pitanja vezanih uz moj seksualni i/ili romantični	544	89.5	64	10.5

život				
FO_12 Iznošenje opaski vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život	581	95.6	27	4.4
FO_13 Dodirivanje po neintimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu (npr. ruka na koljenu ili leđima)	576	94.7	32	5.3
FO_14 Dodirivanje po intimnim dijelovima tijela	603	99.2	5	.8
FO_15 Predlaganje seksualnog kontakta	597	98.2	11	1.8
FO_16 Fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje	603	99.2	5	.8
FO_17 Predlaganje da u zamjenu za određene beneficije ili uspjeh na fakultetu, pristanem na seksualni kontakt	604	99.3	4	.7
FO_18 Davanje do znanja da ću ako odbijem seksualni kontakt snositi posljedice	604	99.3	4	,7

U tablici 2. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanja u upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja. Zbog relativno niskih frekvencija odgovora "Jednom mi se dogodilo" i "Dogodilo mi se više puta" kod pojedinih čestica, navedene kategorije odgovora su zbog preglednosti i primjerenosti za daljnje statističke obrade spojene u kategoriju "Dogodilo mi se".

Sukladno rezultatima u tablici 2., najveći broj sudionika/sudionica je imao iskustva sa stereotipnim i/ili uvredljivim komentarima fakultetskog osoblja o muškarcima i ženama, neprimjerenim opaskama seksualnog sadržaja te sa slušanjem neprimjerenih detalja iz privatnih života fakultetskog osoblja. Kao najrjeđa iskustva pokazali su se prijedlog seksualnog kontakta u zamjenu za akademski uspjeh ili beneficije te prijetnja posljedicama ukoliko student/studentica odbije seksualni kontakt.

Tablica 3. *Frekvencije odgovora na upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu (MV)*

	Nije mi se dogodilo		Dogodilo mi se	
	N	%	*N*	%
MV_1 Iznošenje neprimjerenih opaski seksualnog sadržaja	419	69	188	31
MV_2 Iznošenje komentara temeljenih na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena	304	50.2	302	49.8
MV_3 Iznošenje neprikladnih komentara o mojoj seksualnoj orijentaciji	564	92.8	44	7.2
MV_4 Dobacivanje uvredljivih komentara vezanih uz moj izgled, odijevanje i/ili šminku	504	82.9	104	17.1
MV_5 Dobacivanje uvredljivih komentara vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život	532	87.5	76	12.5
MV_6 Širenje neistina o mom seksualnom i/ili romantičnom životu	542	89.3	65	10.7
MV_7 Širenje neistina o mom seksualnom i/ili romantičnom životu posredstvom interneta (npr. izrada lažnih profila ili *Facebook* grupe)	592	97.4	16	2.6
MV_8 Približavanje ili postavljanje tijela na intiman način, iako pritom ne bi došlo do fizičkog kontakta	518	85.6	87	14.4

MV_9 Iako sam jasno odbio/odbila druženje van fakulteta, nastavio/nastavila me pozivati	548	90.1	60	9.9
MV_10 Nametljivo postavljanje pitanja vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život	497	81.9	110	18.1
MV_11 Dodirivanje po neintimnim dijelovima dijela na način koji mi je stvarao neugodu (npr. ruka na koljenu ili leđima)	527	86.8	80	13.2
MV_12 Dodirivanje po intimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu	593	97.7	14	2.3
MV_13 Traženje seksualnih usluga u zamjenu za pomoć oko fakultetskih zadataka	602	99	6	1
MV_14 Fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje	600	98.7	8	1.3

U tablici 3. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanja u upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu. Jednako kao i u tablici 2., i u ovom slučaju su kategorije "Jednom mi se dogodilo" i "Dogodilo mi se više puta" zbog niskih frekvencija kod pojedinih čestica spojene u kategoriju "Dogodilo mi se".

Slično kao i u tablici 2., i u ovom slučaju su sudionici/sudionice najčešće imali iskustva sa stereotipnim i/ili uvredljivim komentiranjem muškaraca i žena od strane kolega/kolegica, s neprimjerenim opaskama seksualnog sadržaja i s nametljivim postavljanjem privatnih i/ili intimnih pitanja. Najmanje iskustva sudionici/sudionice su imali s kolegama/kolegicama koji su od njih tražili seksualne usluge u zamjenu za pomoć oko fakultetskih zadataka te s fizičkim pokušajima ostvarivanja seksualnog kontakta protiv njihove volje. S obzirom da postotak sudionika/sudionica kojima se dogodilo iskustvo opisano u čestici s najvećim brojem potvrdnih odgovora u oba upitnika premašuje 30%, prevalencija seksualnog uznemiravanja utvrđena ovim istraživanjem viša je no prevalencija u ranijim istraživanjima.

Osim utvrđivanja prevalencije, u odgovoru na prvi problem analizirala se i razlika u rezultatima muškaraca i žena na česticama upitnika o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja i upitnika o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu.

Za analizu razlike među grupama korišten je Hi-kvadrat test pri čemu su kao značajne uzete samo one razlike gdje je $p<.01$.

Tablica 4. *Frekvencije odgovora na upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja (FO) prikazani prema spolu*

Spol	Dogodilo mi se					
	Muški		Ženski			
	N	%	N	%	χ^2	*P*
FO_1 Iznošenje neprimjerenih opaski seksualnog sadržaja	25	16.4	63	13.8		
FO_2 Iznošenje komentara temeljenih na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena	67	44.7	201	44.1		
FO_3 Iznošenje neprikladnih komentara o mojoj seksualnoj orijentaciji	10	6.6	9	2		
FO_4 Korištenje nastavnog materijala koji smatram uvredljivim za svoj spol i/ili seksualnu orijentaciju	10	6.6	29	6.3		
FO_5 Neprikladno komentiranje mog izgleda, odijevanja i/ili moje šminke	21	13.8	34	7.4		
FO_6 Nametanje tema seksualne i/ili intimne prirode u razgovoru	28	18.4	49	10.7		
FO_7 Iznošenje detalja iz privatnog života na neprimjeren način	25	16.4	57	12.5		
FO_8 Promatranje na način koji smatram intimnim	20	13.1	45	9.9		
FO_9 Približavanje ili postavljanje tijela na intiman način, iako pritom ne bi došlo do fizičkog kontakta **	20	13.1	23	5	11.420	<.01
FO_10 Pozivanje na druženja neformalnog karaktera van fakulteta (poziv na kavu, piće ili izlazak nevezan uz fakultetske obaveze) **	24	15.8	25	5.5	16.273	<.01
FO_11 Postavljanje pitanja vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život	24	15.8	45	9.9		
FO_12 Iznošenje opaski vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život **	19	12.5	13	2.9	10.865	<.01
FO_13 Dodirivanje po neintimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu (npr. ruka na koljenu ili leđima)	14	9.2	22	4.8		
FO_14 Dodirivanje po intimnim dijelovima tijela **	10	6.6	/	/	15.124	<.01
FO_15 Predlaganje seksualnog kontakta	5	3.3	6	1.3		
FO_16 Fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje	4	2.6	1	.2		
FO_17 Predlaganje da u zamjenu za određene beneficije ili uspjeh na fakultetu, pristanem na seksualni kontakt	2	1.3	2	.4		
FO_18 Davanje do znanja da ću ako odbijem seksualni kontakt snositi posljedice	3	2	1	.2		

*Napomena: **p<.01*

U tablici su označene četiri čestice kod kojih je utvrđena statistički značajna razlika između muškaraca i žena te su navedeni pripadajući hi-kvadrati i razine značajnosti. Kod navedenih čestica muškarci prijavljuju veći broj iskustava od žena, što se može uočiti i uvidom u razlike u postotcima na tim istim česticama.

Tablica 5. *Frekvencije odgovora na upitniku o iskustvima seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu (MV) prikazani prema spolu*

Spol	Dogodilo mi se					
	Muški		Ženski			
	N	%	N	%	χ^2	*P*
MV_1 Iznošenje neprimjerenih opaski seksualnog sadržaja **	79	52	109	23.9	41.835	<.01
MV_2 Iznošenje komentara temeljenih na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena **	94	61.8	208	45.6	11.700	<.01
MV_3 Iznošenje neprikladnih komentara o mojoj seksualnoj orijentaciji **	27	17.8	17	3.7	33.451	<.01
MV_4 Dobacivanje uvredljivih komentara vezanih uz moj izgled, odijevanje i/ili šminku **	41	27	63	13.8	13.919	<.01
MV_5 Dobacivanje uvredljivih komentara vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život **	34	22.4	42	9.2	18.045	<.01
MV_6 Širenje neistina o mom seksualnom i/ili romantičnom životu	24	15.8	41	9		
MV_7 Širenje neistina o mom seksualnom i/ili romantičnom životu posredstvom interneta (npr. izrada lažnih profila ili *Facebook* grupe) **	10	6.6	6	1.3	12.324	<.01
MV_8 Približavanje ili postavljanje tijela na intiman način, iako pritom ne bi došlo do fizičkog kontakta **	35	23.3	52	11.4	12.985	<.01
MV_9 Iako sam jasno odbio/odbila druženje van fakulteta, nastavio/nastavila me pozivati	19	12.5	41	9		
MV_10 Nametljivo postavljanje pitanja vezanih uz moj seksualni i/ili romantični život **	38	25	72	15.8	6.721	<.01
MV_11 Dodirivanje po neintimnim dijelovima dijela na način koji mi je stvarao neugodu (npr. ruka na koljenu ili leđima) **	31	20.4	49	10.7	9.490	<.01
MV_12 Dodirivanje po intimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu **	10	6.6	4	.9	16.428	<.01
MV_13 Traženje seksualnih usluga u zamjenu za pomoć oko fakultetskih zadataka	4	2.6	2	.4		
MV_14 Fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje	5	3.3	3	.6		

*Napomena: **p<.01*

Hi-kvadrat testom je utvrđeno da je kod čak deset čestica iz tablice 5. razlika između muškaraca i žena u broju potvrdnih odgovora statistički značajna. Muškarci su se sa seksualno uznemirujućim ponašanjima u označenim česticama susreli češće nego žene.

4.2. Ispitivanje rodnih razlika u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva

Za odgovor na drugi problem analizirane su razlike u emocionalnim reakcijama muškaraca i žena kojima se dogodilo seksualno uznemiravanje na fakultetu, kako od strane

fakultetskog osoblja, tako i od kolega/kolegica na fakultetu. I u ovom slučaju se statistička značajnost razlika provjeravala hi-kvadrat testom, a kao značajni se navode samo oni slučajevi kod kojih je $p<.01$.

Tablica 6. *Frekvencije emocionalnih reakcija prema spolu sudionika (Upitnik o fakultetskom osoblju)*

Spol		Muški		Ženski			
		N	%	N	%	χ^2	*p*
Emocionalne reakcije	Smatrao/la sam to nebitnim	25	16.4	72	15.2		
	Neugodno **	7	4.6	75	15.8	13.702	<.01
	Bespomoćno	2	1.3	9	1.9		
	Polaskano **	7	4.6	/	/	21.245	<.01
	Ljutito **	4	2.6	42	8.9	7.056	<.01
	Ne znam	11	7.2	13	2.7		

*Napomena: **p<.01*

Hi-kvadrat testom je utvrđena statistički značajna razlika između muškaraca i žena kod tri od šest navedenih emocionalnih reakcija, tj. kod osjećaja neugode, polaskanosti i ljutnje. U tablici 6. možemo vidjeti kako su muškarci ti koji se nakon seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja osjećaju polaskanima, dok su žene te kojima navedene situacije u većoj mjeri stvaraju osjećaj neugode te izazivaju ljutnju.

Osim odgovora navedenih u tablici 6., sudionicima/sudionicama je bio ponuđen i odgovor "Nešto drugo" pod kojim su samostalno upisivali emocionalne reakcije koje su im se dogodile, a nisu navedene među ponuđenim odgovorima. U ovom slučaju je na taj način odgovorilo sedam muškaraca i sedam žena. S obzirom da se radi o odgovorima otvorenog tipa, oni nisu bili predmetom statističke analize, ali uz rezultate hi-kvadrat testa mogu poslužiti boljem razumijevanju rodnih razlika u emocionalnim reakcijama.

Temeljeno na samostalnim odgovorima unesenim pod kategoriju "Nešto drugo", muškarci seksualno uznemiravanje mogu doživjeti kao zbunjujuće ili neugodno, ali ne i neočekivano. S druge strane, većina odgovora upućuje na to da im takva ponašanja ne smetaju, da ih smatraju nenamjernim incidentima te im je to u redu, ako ne čak i duhovito te smiješno. Komentari žena pak ukazuju na znatno negativniji doživljaj seksualnog uznemiravanja, one ističu kako seksualno uznemirujuće komentare smatraju neprikladnima i uvredljivima te ih takve situacije ljute i živciraju, a profesori im padnu u očima. Sudionice smatraju da su takva ponašanja društveno prihvatljiva i stoga ih ne iznenađuju, iako pritom osjećaju gađenje te čak zaprepaštenje.

Tablica 7. *Frekvencije emocionalnih reakcija prema spolu sudionika (Upitnik o kolegama i kolegicama na fakultetu)*

Spol		Muški		Ženski			
		N	%	N	%	χ^2	*p*
Emocionalne reakcije	Smatrao/la sam to nebitnim **	63	38.9	107	22.9	18.302	<.01
	Neugodno	15	9.3	64	13.7		
	Bespomoćno	3	1.8	6	1.3		
	Polaskano **	12	7.4	1	.2	32.097	<.01
	Ljutito	3	1.8	32	6.8		
	Ne znam	2	1.2	5	1.1		

*Napomena: **p<.01*

U ispitivanju emocionalnih reakcija na seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu, hi-kvadrat test je pokazao da se muškarci i žene statistički značajno razlikuju kod percepcije seksualnog uznemiravanja kao nebitnog te kod osjećaja polaskanosti. Stoga, temeljem podataka u tablici možemo zaključiti kako muškarci seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu češće percipiraju nebitnim te se također u takvim situacijama češće osjećaju polaskanima.

Odgovor "Nešto drugo" u ovom je slučaju odabralo četiri muškarca i deset žena. Muškarci koji su na taj način odgovorili seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu smatraju ponekad nepristojnim, ali ipak samo šalom. Osjećaju se zbunjeno, ali i ističu kako im je to ok te čak žale što nisu doživjeli neko od navedenih ponašanja. Odgovori žena upućuju na to da seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica većina smatra šalom, pogotovo ako se radi o prijatelju/prijateljici, ali ima i onih koje se osjećaju zbunjeno ili frustrirano takvim ponašanjem te su razočarane u počinitelje/počiniteljice.

4.3. Ispitivanje razlika u emocionalnim reakcijama na seksualno uznemirujuća iskustva ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice

U odgovoru na treći problem uspoređivale su se frekvencije emocionalnih reakcija sudionika/sudionica na seksualno uznemiravanje kada je počinitelj/počiniteljica dio fakultetskog osoblja i kada se radi o kolegi/kolegici s fakulteta. Za utvrđivanje statističke značajnosti razlika, kao i kod prijašnjih hipoteza, korišten je hi-kvadrat test te razina značajnosti $p<.01$.

Tablica 8. *Frekvencije emocionalnih reakcija prema statusu počinitelja/počiniteljice*

Status počinitelja/počiniteljice		Fakultetsko osoblje		Kolega/kolegica			
		N	%	N	%	χ^2	*P*
Emocionalne reakcije	Smatrao/la sam to nebitnim **	97	15.5	170	27	24.063	<.01
	Neugodno **	82	13.1	79	12.5	56.812	<.01
	Bespomoćno	11	1.8	9	1.4		
	Polaskano **	7	1.1	13	2.1	56.114	<.01
	Ljutito **	46	7.3	35	5.6	77.283	<.01
	Ne znam **	24	3.8	7	1.1	52.852	<.01

*Napomena: **p<.01*

Hi-kvadrat testom je utvrđeno kako je razlika u odgovorima sudionika/sudionica u dvije situacije statistički značajna kod svih emocionalnih reakcija osim kod osjećaja bespomoćnosti. Kada im se dogodilo seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja, sudionici/sudionice su u većoj mjeri osjećali neugodu i ljutnju ili nisu znali kako imenovati osjećaj. S druge strane, seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu, sudionici/sudionice su češće smatrali nebitnim ili čak laskavim.

4.4. Ispitivanje rodnih razlika u stavovima prema seksualnom uznemiravanju

Za odgovor na posljednji problem istraživanja ispitivalo se postojanje statistički značajne razlike u rezultatima muškaraca i žena na Skali stavova o seksualnom uznemiravanju (*SSU)*. Za obradu je korišten t-test na nezavisnim uzorcima, a kao značajni se navode samo oni rezultati gdje je $p<.01$.

Tablica 9. *Deskriptivni rezultati odgovora sudionika/sudionica na skali stavova o seksualnom uznemiravanju*

Spol	Muški		Ženski	
	M	*SD*	*M*	*SD*
SSU_1 Većina onih koji dožive gore opisane vrste uznemiravanja su to izazvali svojim ponašanjem ili izgledom **	2.26	1.116	1.64	.903
SSU_2 Privlačna osoba bi trebala očekivati ponude seksualne prirode te bi se trebala naučiti nositi s njima **	2.35	1.229	1.43	.839
SSU_3 Ljudi bi trebali razumjeti da odgovor "Ne" na seksualnu ponudu uistinu znači "Ne" (R) **	1.52	1.038	1.16	.651
SSU_4 Sasvim je normalno upotrebljavati svoj izgled i/ili seksualnost kao sredstvo pomoći pri uspjehu na fakultetu **	1.74	1.086	1.20	.671
SSU_5 Seksualno uznemiravanje smatram ozbiljnim društvenim problemom (R) **	1.86	1.108	1.36	.848
SSU_6 Sasvim je normalno nabacivati se onima koje smatramo privlačnima, neovisno o tome u kakvom smo s njima odnosu **	2.75	1.078	1.69	.892

SSU_7 Bez dobacivanja i pipkanja, boravak na fakultetu bi bio ugodniji (R) **	2.33	1.288	1.57	.985
SSU_8 Izazivanje seksualnog uzbuđenja kod predavača/predavačica je često korištena taktika za poboljšanje uspjeha na fakultetu	2.20	1.077	1.98	1.002
SSU_9 Gore navedena ponašanja ne trebaju biti shvaćena kao kompliment (R) **	2.31	1.135	1.62	1.153
SSU_ 10 S obzirom da ne ostavljaju posljedice, gore navedena ponašanja niti ne treba prijavljivati **	1.93	1.072	1.33	.668
SSU_11 Gore navedena ponašanja svatko može smatrati uznemirujućim i/ili neprikladnim, neovisno o tome koliko je osjetljiv/osjetljiva (R) **	2.19	1.015	1.65	.983
SSU_12 Kada ih osoba ne želi doživljavati, vrlo lako može zaustaviti gore navedena ponašanja **	3.16	1.133	2.71	1.127
SSU_13 Gore navedena ponašanja nisu kažnjiva, pa nema svrhe od njihovog prijavljivanja **	1.81	1.032	1.69	.791

Napomena: *M*- aritmetička sredina, *SD*- standardna devijacija, R- rekodirana, ***p<.01*

Uvidom u tablicu 9., može se primijetiti da su aritmetičke sredine više kod muškaraca što ukazuje na to da su oni u prosjeku davali odgovore koji su viši na skali, tj. odgovore koji upućuju na više opravdavajući stav o seksualnom uznemiravanju u odnosu na odgovore koje su davale žene. Također, i standardne devijacije su više kod muškaraca, što ukazuje na veći varijabilitet odgovora koji bi se mogao pripisati velikoj razlici u veličini između grupa (N_m=152; $N_ž$=456).

Na česticama je proveden t-test te je utvrđena statistički značajna razlika (p<.01) u odgovorima između muškaraca i žena kod svih čestica osim kod čestice *„SSU_8 Izazivanje seksualnog uzbuđenja kod predavača/predavačica je često korištena taktika za poboljšanje uspjeha na fakultetu“* gdje nije utvrđena razlika u odgovorima muškaraca i žena. U slučajevima gdje je statistički značajna razlika utvrđena, muškarci su postigli statistički značajno više prosječne rezultate od žena. Na ukupnom rezultatu je zbog narušene pretpostavke o homogenosti varijanci proveden t-test s korigiranim stupnjevima slobode te je tako utvrđena i statistički značajna razlika (t (186.542) = 11.11, p<.01) između prosječnog ukupnog rezultata muškaraca (*M*=20.62, *SD*=8.02) i žena (*M*=20.62, *SD*=5.21) pri čemu su muškarci postigli viši rezultat od žena.

4.5. Prikaz odgovora sudionika/sudionica na pitanja u upitniku koja nisu dijelom hipoteza

Osim odgovora na istraživačke hipoteze, istraživanjem se nastojalo prikupiti i podatke o čimbenicima koji su se u ranijim radovima pokazali kao relevantni pri istraživanju seksualnog uznemiravanja na sveučilištu kako bi se postiglo temeljitije shvaćanje problema.

Tablica 10. *Frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o bihevioralnim reakcijama i promjenama u stavovima nakon iskustva seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja*

		N	%
Bihevioralne reakcije	Dogodilo mi se, ali se ništa nije promijenilo	139	21.9
	Izbjegavanje te osobe	23	3.6
	Izbjegavanje boravka nasamo s tom osobom	10	1.6
	Ispisivanje s predmeta koji ta osoba predaje	1	.2
	Izbjegavanje predavanja te osobe	9	1.4
	Promjena fakulteta ili smjera	1	.2
	Sumnja u to da sam sposoban/sposobna uspješno završiti upisani studij	3	.5
	Smanjenje interesa za studij	11	1.7
	Smanjenje povjerenja u fakultetsko osoblje	17	2.7
	Smanjenje zadovoljstva upisanim studijem	13	2

U tablici 10. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o promjenama u njihovim bihevioralnim reakcijama i stavovima koje su uslijedile nakon seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja, ukoliko su ga sudionici/sudionice doživjeli. Od navedenih reakcija, sudionici/sudionice koji su doživjeli seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja najčešće nisu primijetili nikakvu promjenu u svom ponašanju i/ili stavu, a ako je do promjene došlo, najčešće je to bilo izbjegavanje počinitelja/počiniteljice i smanjenje povjerenja u fakultetsko osoblje. Najmanji broj sudionika/sudionica je kao reakciju na uznemiravanje ispisao predmet koji počinitelj/počiniteljica predaje i promijenio fakultet ili smjer studija.

Osim odgovora navedenih u tablici, sudionicima/sudionicama je bila ponuđena i opcija odgovora "Nešto drugo" pri čemu su na praznu liniju sami/same upisivali bihevioralnu reakciju koja im se dogodila, a koja nije predviđena ponuđenim odgovorima. Na taj je način odgovorilo deset sudionika/sudionica. Za jedan dio tako prikupljenih odgovora je teško procijeniti u kojoj se mjeri odnose na postavljeno pitanje pa je tako vrijednost odgovora *"Profesorica je shvatila da nisam glupa ako se alternativno odijevam, to mi je priznala tri godine kasnije na usmenom ispitu"* u ovom kontekstu upitna. Također, neki odgovori označavaju promjenu afekta, a ne ponašanja, pa je tako vrijednost odgovora *"Nije mi se sviđalo tumačenje mene na taj način"* i *"Osjećaj frustracije prema profesorici jer iznosi detalje iz privatnog života"* u ovom kontekstu također upitna. Preostali odgovori mogu se tretirati kao odgovori na postavljeno pitanje.

Dok nekim sudionicima/sudionicama iskustvo sa seksualnim uznemiravanjem može biti nebitno, drugi nakon seksualnog uznemiravanja počinitelja/počiniteljicu ignoriraju, ne upisuju kod te osobe daljnje kolegije, gube interes za kolegije koje ta osoba predaje i snizi im se osjećaj poštovanja te općenito promijene mišljenje o počinitelju/počiniteljici na gore. Također, spremni su prokomentirati loš pokušaj humora.

Tablica 11. *Frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o bihevioralnim reakcijama i promjenama u stavovima nakon iskustva seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu*

		N	%
Bihevioralne reakcije	Dogodilo mi se, ali se ništa nije promijenilo	181	28
	Izbjegavanje te osobe	69	10.7
	Izbjegavanje boravka nasamo s tom osobom	33	5.1
	Izbjegavanje odlaska na predavanja	3	.5
	Promjena fakulteta ili smjera	/	/
	Promjena studijske grupe	1	.2
	Smanjenje interesa za studij	7	1.1
	Smanjenje zadovoljstva upisanim studijem	7	1.1

U tablici 11. su navedene frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o promjenama u njihovim bihevioralnim reakcijama i stavovima koje su uslijedile nakon seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu. Slično kao u tablici 10., sudionici/sudionice koji su doživjeli ovaj tip uznemiravanja priznaju kako se najčešće u njihovom ponašanju ništa nije promijenilo. Također, kao i u tablici 10., ukoliko se promjena dogodila, najčešće je to bilo izbjegavanje počinitelja/počiniteljice ili izbjegavanje boravka nasamo s počiniteljem/počiniteljicom. Najrjeđim su se pokazale promjena fakulteta ili smjera studija te promjena studijske grupe.

Odgovor "Nešto drugo" u ovom je slučaju odabralo pet sudionika/sudionica. Većina odgovora ukazuje na pozitivnu evaluaciju seksualno uznemirujućih ponašanja od strane kolega/kolegica na fakultetu. Sudionici/sudionice su s takvom komunikaciju u redu, smatraju to šalom ukoliko dolazi od bliske osobe te im osoba, u slučaju da se na navedene načine ponaša, može postati još i draža. Ostali odgovori ukazuju na to da su takve situacije sudionicima/sudionicama nebitne, ali i da mogu osjećati nelagodu na fakultetu zbog mogućnosti susreta s počiniteljem/počiniteljicom.

Tablica 12. *Frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o procjeni učestalosti seksualnog uznemiravanja na fakultetima (FO i MV)*

	Fakultetsko osoblje		Kolege/kolegice s fakulteta	
	N	%	*N*	%
Nikad	16	2.6	14	2.3
Rijetko	354	58.2	221	36.8
Često	128	21.1	264	43.4
Gotovo stalno	13	2.1	47	7.7
Ne mogu procijeniti	93	15.3	55	9

U tablici 12. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje koliko čestima procjenjuju navedene situacije na fakultetima. U upitniku se nalaze dva takva pitanja, jedno se odnosi na iskustva seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja, a drugo na iskustva seksualnog uznemiravanja od kolega/kolegica na fakultetima.

Kada se radi o seksualnom uznemiravanju od strane fakultetskog osoblja, najviše sudionika/sudionica smatra da se takve situacije na fakultetu događaju, ali rijetko. Najmanji broj sudionika/sudionica smatra da je seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja gotovo pa stalno prisutno na fakultetima.

Seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu sudionici/sudionice procjenjuju čestom pojavom, najmanje je onih koji/koje smatraju da se seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetima ne događa nikada.

Tablica 13. *Frekvencije odgovora sudionika/sudionica o izvoru socijalne podrške nakon iskustva seksualnog uznemiravanja*

		N	%
Izvori socijalne podrške	Dogodilo mi se, ali nisam nikome rekao/rekla	68	10.6
	S roditeljima	15	2.3
	S prijateljima/prijateljicama	191	29.7
	S partnerom/partnericom	35	5.4
	S predavačem/predavačicom od povjerenja	/	/
	Službeno sam prijavio/prijavila fakultetu	/	/
	S nekim drugim	3	.5

U tablici 13. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje s kim su, ukoliko im se dogodilo, podijelili iskustvo seksualnog uznemiravanja. Od onih koji su seksualno uznemiravanje doživjeli, najveći broj je rekao prijateljima/prijateljicama, a zatim

slijede oni koji nikome nisu rekli. Niti jedan sudionik/sudionica nije službeno prijavio seksualno uznemiravanje fakultetu, niti su se obratili predavačima/predavačicama.

Osim navedenih odgovora, sudionicima/sudionicama je bio ponuđen i odgovor "S nekim drugim" gdje su na praznu liniju pored odgovora mogli sami upisati odgovor koji se odnosi na njihovo iskustvo, a nije ponuđen. U ovom slučaju je na taj način odgovorilo troje sudionika/sudionica. Broj sudionika/sudionica koji su na pitanje o socijalnoj podršci odgovorili "Nešto drugo" je nizak, no sudionici/sudionice koji su na taj način odgovorili istaknuli su kako vlastita iskustva percipiraju nedovoljno važnima da bi ih s ikim dijelili.

Grafički prikaz 1. *Procjena upoznatosti sudionika/sudionica s kontakt osobom/službom za prijavu seksualnog uznemiravanja na fakultetu*

U grafičkom prikazu 1. je prikazana zastupljenost odgovora sudionika/sudionica na pitanje znaju li kome se na fakultetu mogu obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja. Većina sudionika/sudionica se izjasnila kako ne zna kome se obratiti na fakultetu.

Tablica 14. *Popis odgovora sudionika/sudionica koji su na pitanje znaju li kome se na fakultetu mogu obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja odgovorili potvrdno*

	N	%
Profesori/profesorice	52	23.1
Studentski pravobranitelj/pravobraniteljica	26	11.6
Prodekani/prodekanice	23	10.2
Dekan/dekanica	20	8.9
Bliske osobe van fakulteta	12	5.3
Studentsko savjetovalište	11	4.9
Predstojnici/predstojnice zavoda/fakulteta/odsjeka	10	4.4

Psiholog/psihologinja	9	4
Referada	9	4
Mentor/mentorica godine	8	3.6
Kolege/kolegice	6	2.7
Fakultetsko osoblje (nespecificirano)	4	1.8
Pedagog/pedagoginja	4	1.8
Povjerenik/povjerenica za nastavu i studente	4	1.8
Pročelnik/pročelnica	4	1.8
Mentor/mentorica	3	1.3
Policija	3	1.3
Studentski zbor	3	1.3
Voditelj/voditeljica smjera	3	1.3
Etičko povjerenstvo fakulteta	2	.9
Pravna služba	2	.9
Kadrovska služba	1	.4
Koordinator godine	1	.4
Ravnatelj	1	.4
Svećenik	1	.4
Služba za zaštitu prava studenata	1	.4
Svima	1	.4
Uprava	1	.4

U tablici 14. su navedeni svi odgovori sudionika/sudionica ponuđeni uz potvrdni odgovor na pitanje znaju li kome se na fakultetu mogu obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja. S obzirom da se radi o otvorenom pitanju, obrada odgovora je napravljena na način da se prvo razdvojilo sve odgovore koji su sadržavali više od jednog odgovora na pitanje, a zatim se prebrojalo sve navedene odgovore pri čemu se jednake ili slične grupiralo unutar istih kategorija. Kao što je i ranije bio slučaj s analizom odgovora na otvorena pitanja, i ovdje su sudionici/sudionice dali odgovore upitne valjanosti, no uglavnom se radilo o pojedinačnim slučajevima. Odgovori koje je najveći broj sudionika/sudionica naveo mogu se tretirati kao prikladni odgovori na postavljeno pitanje. Stoga, najveći broj sudionika/sudionica bi se u slučaju seksualnog uznemiravanja na fakultetu obratio profesorima i profesoricama, studentskim pravobraniteljima i pravobraniteljicama, prodekanima i prodekanicama te dekanima i dekanicama.

Tablica 15. *Frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o procjeni vlastite informiranosti o postupanju u slučaju seksualnog uznemiravanja na fakultetu*

		N	%
Procjena vlastite informiranosti	Nedovoljna- ne znam kome se obratiti	365	61.4
	Dovoljna- znam kome se obratiti, ali ne znam što slijedi nakon toga	201	33.8
	Izvrsna- znam kome se obratiti i upoznat/upoznata sam s postupkom koji slijedi	28	4.7

U tablici 15. su prikazane frekvencije odgovora sudionika/sudionica na pitanje o procjeni vlastite informiranosti o postupanju u slučaju seksualnog uznemiravanja na fakultetu. Najviše sudionika/sudionica svoju je informiranost procijenilo nedovoljnom, tj. tvrde da ne znaju kome bi se u tom slučaju obratili, dok je najmanje onih koji smatraju da su izvrsno upoznati s postupanjem u slučaju seksualnog uznemiravanja, tj. da znaju kome se obratiti te da su upoznati s onim što slijedi nakon prijave.

5. RASPRAVA

Glavni cilj ovog istraživanja bio je pružiti uvid u aktualno stanje na Sveučilištu u Zagrebu po pitanju seksualnog uznemiravanja studenata/studentica. S obzirom na to da je od zadnjeg dostupnog istraživanja seksualnog uznemiravanja studenata/studentica u Republici Hrvatskoj prošlo preko deset godina, ovo istraživanje predstavlja doprinos u vidu utvrđivanja trenutnog stanja i komparacije s nalazima ranijih istraživanja u nadi da bi se, unatoč nedostatku sustavnog praćenja prevalencije, ovi podaci mogli smatrati dijelom ili polazišnom točkom sličnih pothvata u budućnosti.

Prvi problem istraživanja bio je utvrditi prevalenciju seksualnog uznemiravanja studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu s ciljem komparacije rezultata s ranijim istraživanjima te ispitati razliku između muškaraca i žena u broju seksualno uznemirujućih iskustava pod hipotezom da će žene u oba upitnika prijaviti veći broj seksualno uznemirujućih iskustava. Prevalencija seksualnog uznemiravanja utvrđena ovim istraživanjem viša je od 30% što je približna vrijednost koja se može naći u nekim ranijim istraživanjima (Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, 2006; Dziech i Weiner, 1984; prema Fitzgerald i sur. 1988; Benson i Thomson, 1982). U upitniku koji se odnosi na fakultetsko osoblje, 44.2% sudionika/sudionica je potvrdno odgovorilo na barem jednu česticu, dok je u upitniku o kolegama/kolegicama čak 49.8% sudionika/sudionica imalo barem jedno od navedenih iskustava. U oba slučaja sudionici/sudionice navode stereotipne i uvredljive komentare kao najčešće iskustvo. Kada se analiziraju sljedeća najučestalija iskustva, njih također čine situacije unutar kategorije verbalnog uznemiravanja, dok je na četvrtom mjestu u oba slučaja neverbalno uznemiravanje, tj. sudionici/sudionice navode da su od strane fakultetskog osoblja doživjeli promatranje primjereno intimnom kontekstu, a s kolegama/kolegicama neverbalnu komunikaciju postavljanjem tijela na način primjeren intimnom kontekstu, ali bez dodirivanja. Najrjeđa iskustva sudionika/sudionica su teški oblici seksualnog uznemiravanja, tj. prijedlog seksualne razmjene i seksualna ucjena od strane fakultetskog osoblja te prijedlog seksualne razmjene i pokušaj seksualnog kontakta protiv volje žrtve od strane kolega/kolegica. Nalazi su konzistentni s rezultatima ranijih istraživanja (Kalof, Eby, Matheson i Kroska, 2001; Arvey i Cavanaugh, 1995; Lott, Reily i Howard, 1982) koji učestalost lakših oblika seksualnog uznemiravanja procjenjuju znatno većom nego težih, a kao najčešća iskustva navode neukusne šale i primjedbe te zurenje (Leinert-Novosel i Štingl, 2001).

Nalazi svih dostupnih i u uvodu korištenih istraživanja podupiru pretpostavku o ženama kao skupini koja se češće i više susreće sa seksualnim uznemiravanjem. Dok starija istraživanja učestalost seksualnog uznemiravanja studenata na fakultetu procjenjuju jako niskom pri čemu je najčešće iskustvo ono na koje je potvrdno odgovorilo tek 7.7% muškaraca (Reilly, Lott i Gallogly, 1986), u novijim istraživanjima broj žrtava među muškarcima raste. Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) iznose podatak prema kojem je 28.7% studenata, u odnosu na 40% studentica, doživjelo seksualno uznemiravanje na fakultetu. Ipak, ono što je starim i novim istraživanjima zajedničko jest stabilnost omjera prema kojem je u prosjeku više studentica i manje studenata imalo iskustva sa seksualnim uznemiravanjem. U ovom istraživanju, u oba upitnika, muškarci su prijavili veći broj seksualno uznemirujućih iskustava nego žene. S obzirom na navedene nalaze, prva hipoteza istraživanja nije potvrđena, prevalencija utvrđena ovim istraživanjem viša je od očekivane koja, temeljeno na rezultatima ranijih istraživanja, iznosi 30% (Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, 2006; Dziech i Weiner, 1984; prema Fitzgerald i sur. 1988; Benson i Thomson, 1982). Osim toga, muškarci su prijavili veći broj seksualno uznemirujućih iskustava nego žene, što je također suprotno očekivanjima koja su išla u smjeru većeg broja seksualno uznemirujućih iskustava kod žena (Kalof, Eby, Matheson i Kroska , 2001; Reilly, Lott i Gallogly, 1986).

Drugi problem istraživanja bio je ispitati razliku u emocionalnim reakcijama muškaraca i žena na seksualno uznemiravanje pod hipotezom da će žene na oba upitnika dati odgovore koji ukazuju na neugodnije osjećaje i strožu osudu seksualnog uznemiravanja nego muškarci. Hipoteza je u ovom slučaju potvrđena, sudionice koje su imale iskustvo seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja su češće osjećale ljutnju i nelagodu navedenim iskustvom, dok su se muškarci češće osjećali polaskanima. Razlike u odgovorima na pitanje potkrepljuju i slobodni navodi sudionika/sudionica uneseni pod "Nešto drugo". Muškarci su tako naveli kako smatraju situacije u upitniku smiješnima te im generalno ne smetaju, dok su žene, s druge strane, navodile osjećaje uvriježenosti, ljutnje i razočaranja. Niti jedna sudionica nije odgovorila kako smatra da su joj navedene situacije laskale.

U slučaju seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu, i kod muškaraca i kod žena dolazi do smanjenja osude. Takva promjena je očekivana, prema Gardner i Allen (1996) žrtva će češće ocijeniti neku situaciju seksualno uznemirujućom ako je počinitelj/počiniteljica na poziciji autoriteta u odnosu na žrtvu, kao što su u ovom slučaju profesori/profesorice i asistenti/asistentice. Ipak, i ovom slučaju razlike u reakcijama muškaraca i žena postoje, muškarci tako svoja iskustva procjenjuju nebitnima ili su njima

polaskani, a oni kojima se u upitniku navedene situacije nisu dogodile, u odgovoru "Nešto drugo" izražavaju žaljenje što ih nisu imali prilike iskusiti. Nalazi koji ukazuju na razliku u doživljaju seksualnog uznemiravanja između muškaraca i žena su u skladu s ranijim istraživanjima, kako domaćim (Balenović i sur., 2000), tako i stranim (Bursik i Gefter, 2011; Cochran, Frazier i Olson, 1997; Fitzgerald i Ormerod, 1991). Nalazi konzistentno ukazuju na to da žene seksualno uznemiravanje percipiraju neugodnijim i više problematičnim od muškaraca.

Praktičnu korist opaske Arvey i Cavanaugh (1995) iz uvoda, prema kojoj bi istraživanju seksualnog uznemiravanja trebala prethoditi odluka autora/autorica o tome kako će formirati upitnik - na način da ispituju pojavnost ponašanja koja prema definiciji ili autorovim/autoričinim uvjerenjima spadaju u seksualno uznemiravanje, ili na način da ispituju percepciju uznemirenosti kod sudionika/sudionica, možemo vidjeti u primjeru ovog istraživanja. Prilikom formiranja upitnika, autorice ovog istraživanja su nastojale u česticama navesti ponašanja koja po definicijama i nalazima istraživačkih radova spadaju u seksualno uznemiravanje, ali i situacije u česticama pridjevima poput "neprimjereno", "uvredljivo" i "neugodno" označiti kao nepoželjne, tj. da studentu/studentici koji/koja ispunjava upitnik bude jasno da situacije koje se ovim istraživanjem ispituju, osim što bi trebale sadržavati konkretnu akciju navedenu u čestici, bi za njih trebale biti i neugodne, nepoželjne ili uvredljive.

Kada usporedimo rezultate sudionica na upitnicima o iskustvima seksualnog uznemiravanja i njihove emocionalne reakcije, situacija je relativno jasna. U upitnicima o iskustvima smo dobili prevalenciju sukladnu nalazima ranijih istraživanja, a rezultati pitanja o emocionalnim reakcijama ukazuju na to da su sudionicama iskustva u upitniku uistinu bila neugodna i uvredljiva. Kada, s druge strane, isto napravimo za sudionike istraživanja, situacija više nije tako jasna. U upitnicima o iskustvima seksualnog uznemiravanja sudionici prijavljuju neočekivano velik broj seksualno uznemirujućih iskustava, ali rezultati pitanja o emocionalnim reakcijama ukazuju na to da sudionici svojim iskustvima nisu uznemireni, dapače, u oba slučaja smatraju da im situacije koje su doživjeli laskaju ili su za njih nebitne.

Za navedene nalaze nudimo dvije pretpostavke. Prema prvoj pretpostavci, muškarci u istraživanju uistinu jesu doživjeli situacije iz upitnika na načine koji su u česticama navedeni, ali za razliku od žena oklijevaju u tome da ih imenuju uznemirujućima, tj. da se izjasne o njima kroz ljutnju, neugodu ili razočaranje te se o istima rađe izjašnjavaju kao o laskavima ili

nebitnima. O razlogu zašto bi muškarci bili u većoj mjeri inhibirani od žena da ocijene svoja iskustava kao neugodna i uznemirujuća može se spekulirati, kao najizglednija opcija nameće se razlika u odgoju i različita rodna očekivanja od muškaraca i žena. S obzirom da to nije direktan predmet ovog istraživanja, pretpostavku možemo ocijeniti samo kao manje ili više vjerojatnu u odnosu na drugu pretpostavku. Druga pretpostavka se nadovezuje na opasku Arvey i Cavanaugh (1995) te zaključak rada Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) iz uvoda. Seksualno uznemiravanje je tema koja je uvijek bila visoko zasićena konstruktom roda te je dugo fokus istraživanja bio samo na ženskim iskustvima. Na tom su se temelju zatim razvijali mjerni instrumenti i definicije. Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) ističu kako muškarci mnoga iskustva u upitnicima kao što je *SEQ* ne smatraju seksualno uznemirujućima jer su to situacije koje su u praksi najčešće diskriminatorne samo za žene. Ako bi se u ovom slučaju osvrnuli na komentar Arvey i Cavanaugh (1995), muškarci su u istraživanju dali informaciju koliko često im se događaju iskustva koja su definirana kao seksualno uznemirujuća, ali ne koliko im se često događaju seksualno uznemirujuća iskustva. Pokušaj da ispitamo seksualno uznemiravanje kod sudionika i sudionica se nije pokazao u oba slučaja uspješnim jer ono što smo zahvatili kod sudionika vjerojatno nije konstrukt seksualnog uznemiravanja, ili barem to ne može biti ako kao osnovni preduvjet seksualnog uznemiravanja uzmemo da osoba doživljeno iskustvo mora smatrati nepoželjnim. U tom smislu se moramo pozvati na Kalof, Eby, Matheson i Kroska (2001) te ponoviti njihov apel za promišljanje i revidiranje teorija i instrumenata korištenih u istraživanjima seksualnog uznemiravanja.

Treći problem istraživanja bio je utvrditi postojanje razlike u emocionalnim reakcijama sudionika/sudionica na seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja i kolega/kolegica na fakultetu pod hipotezom da će sudionici/sudionice negativnije reagirati na seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja, tj. da će se o tom iskustvu izjašnjavati odgovorima koji upućuju na neugodnije emocije. Na treći problem je djelomično već odgovoreno kada se komentirala razlika u emocionalnim reakcijama muškaraca i žena te je istaknuto kako su u slučaju uznemiravanja od strane kolega/kolegica i muškarci i žene u emocionalnim reakcijama izrazili manju osudu. Hipoteza je u ovom slučaju potvrđena. Sudionici/sudionice su u slučaju seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja češće osjećali/osjećale neugodu i ljutnju ili nisu znali/znale kako imenovati osjećaj, dok je seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica za njih češće bilo nebitno i laskavo. U odgovoru na pitanje o procjeni učestalosti također možemo vidjeti kako su sudionici/sudionice seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica procijenili češćim od

uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja. Izjasnili su se kako smatraju da se radi o pojavi koja je na fakultetima prisutna gotovo stalno. Leinert-Novosel i Štingl (2001) navode kako su blaži oblici seksualnog uznemiravanja toliko česti da se kod studenata/studentica javlja normalizacija, takvu komunikaciju studenti/studentice smatraju prije uobičajenom, nego problematičnom. S obzirom da je učestalost seksualno uznemirujućih ponašanja od strane kolega/kolegica na fakultetu u ovom slučaju procijenjena jako čestom, a prema rezultatima upitnika o iskustvima vidimo da se dominantno radi o blažim ili srednje teškim oblicima, moguće je da se manja osuda takvog ponašanja može objasniti po uzoru na Leinert-Novosel i Štingl (2001) - navikavanjem studenata/studentica.

Četvrti i zadnji problem istraživanja bio je ispitati razliku između muškaraca i žena u stavovima prema seksualnom uznemiravanju pri čemu je hipoteza bila da će muškarci u prosjeku imati pozitivniji i tolerantniji stav, tj. da će na čestice u skali stavova o seksualnom uznemiravanju davati u prosjeku više odgovore. Muškarci su postigli statistički značajno više prosječne rezultate na svim česticama osim na jednoj. Osim razlike u rezultatima po česticama, utvrđena je i statistički značajna razlika u prosječnim ukupnim rezultatima muškaraca i žena pri čemu su muškarci postigli veći prosječan ukupni rezultat od žena. Navedenim nalazima je stoga potvrđena četvrta hipoteza. Nalaz je u skladu s ranijim istraživanjima, Fitzgerald i Ormerod (1991) ističu kako ponašanja koja sudionice uznemiruju, sudionici smatraju bezopasnima te čak legitimnim načinima komunikacije. Ponašanja seksualnog tipa u akademskom ili profesionalnom kontekstu muškarci u većoj mjeri smatraju prirodnim, prihvaćaju i opravdavaju, bilo kao počinitelji ili kao žrtve (Lott, Reilly i Howard, 1982).

Osim odgovora na hipoteze, istraživanjem su se prikupili i podaci o informiranosti studenata/studentica o postupku prijave i izvorima socijalne podrške.

Od studenata/studentica kojima se seksualno uznemiravanje dogodilo, nitko nije svoje iskustvo službeno prijavio fakultetu niti to podijelio s predavačem/predavačicom na fakultetu. Najveći broj studenata/studentica je o svom iskustvu razgovarao tek s prijateljima/prijateljicama ili čak nisu rekli nikome. Razloga za nisku stopu prijava, nalaza koja nije specifičan za ovo istraživanje već cijeli niz ranije provedenih istraživanja (Cochran, Frazier i Olson, 1997; Dziech i Weiner, 1984; prema Fitzgerald i sur., 1988), može biti nekoliko. Studenti/studentice u prijavi često oklijevaju zbog straha od posljedica te zbog nepovjerenja u proceduralnu pravdu (Rudman, Borgita i Robertson, 1995), uvjerenje da će im

prijava donijeti više štete nego koristi inhibira žrtve u pokušaju da se obrate odgovornima za pomoć. Situaciju dodatno otežava kada žrtva ne zna tko je osoba odgovorna za rješavanje tih pitanja na fakultetu, u ovom istraživanju čak 69% sudionika/sudionica procjenjuje da ne znaju kome bi se na fakultetu obratili u slučaju da dožive seksualno uznemiravanje. Onih 31% potvrdnih odgovora pak ne pruža konzistentan odgovor na temelju kojeg bi se moglo zaključiti da među studentima/studenticama postoji zajednička pretpostavka ili znanje o osobama odgovornima za sankcioniranje seksualnog uznemiravanja na fakultetima. Sudionici/sudionice koji su na ovo pitanje potvrdno odgovorili, dali su čak 28 jedinstvenih odgovora pri čemu prednjače profesori/profesorice, studentski pravobranitelji/pravobraniteljice, prodekani/prodekanice i dekani/dekanice. Osim navedenih, sudionici/sudionice su navodili i bliske osobe van fakulteta, pedagoge i psihologe na fakultetu te ravnatelje, odgovore koji su netočni ili neprimjenjivi u ovom slučaju. Indikativan za informiranost studenata/studentica o tijelima na fakultetu je i nalaz prema kojem je etičko povjerenstvo fakulteta navelo tek dvoje sudionika/sudionica što ga čini manje popularnom opcijom od policije, službe koja se na fakultetima u pravilu ne može naći.

Ako uzmemo u obzir nalaz istraživanja Centra za ženske studije u Zagrebu i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2006. godine prema kojem se 79% sudionika/sudionica izjasnilo kako bi voljelo da na fakultetu postoji tijelo za primanje pritužbi na uznemiravanje i spolno uznemiravanje, vidimo da deset godina poslije situacija nije puno jasnija, osim studenata/studentica koji ne znaju kome bi se obratili za pomoć, od onih koji tvrde da znaju se ne može dobiti sasvim jasan odgovor. Navedenim nalazima u prilog idu i rezultati ovog istraživanja prema kojima samo 4.7% sudionika/sudionica procjenjuje svoju informiranost izvrsnom, tj. tvrde da znaju kome se obratiti, ali i da su upoznati sa postupkom koji slijedi. U ovom slučaju čak 61.4% sudionika/sudionica procjenjuju da je ono što znaju o postupanju u slučaju seksualnog uznemiravanja na fakultetu nedovoljno, tj. da ne znaju kome bi se obratili niti što bi u tom slučaju slijedilo. S obzirom na navedene nalaze, pretpostavka o nedovoljnoj informiranosti kao razlogu izostanka prijava u slučaju Sveučilišta u Zagrebu može se smatrati mogućom.

Studenti/studentice koji nisu upoznati sa postupkom prijave seksualnog uznemiravanja na fakultetu ili oklijevaju u prijavi zbog straha od posljedica, nemaju mogućnost da se zaštite institucionalnim mehanizmima sankcije već odgovornost za prestanak uznemiravanja uglavnom preuzimaju na sebe. Najveći dio sudionika/sudionica tvrdi da se u njihovom ponašanju ništa nije promijenilo nakon što su doživjeli seksualno uznemiravanje od strane

fakultetskog osoblja. Ipak, slijede ih oni koji su kao posljedicu uznemiravanja izbjegavali počinitelja/počiniteljicu i situacije u kojima bi bili nasamo s počiniteljem/počiniteljicom te izostajali s njegovih/njenih predavanja. Oni kojima se dogodilo seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica slično su reagirali, na prvom mjestu ignoriranjem, a zatim izbjegavanjem počinitelja/počiniteljice te boravka nasamo s njim/njom. Fitzgerald (1990; prema Fitzgerald, Swan i Fischer, 1995) navodi kako žrtva na seksualno uznemiravanje može reagirati internalo i eksternalno usmjerenim odgovorom pri čemu se internalno usmjeren odgovor odnosi na ignoriranje i karakterističan je za blaže oblike seksualnog uznemiravanja, dok se eksternalno usmjeren odgovor odnosi na aktivno izbjegavanje i karakterističan je za teže oblike seksualnog uznemiravanja. Žrtve koje su doživjele teže oblike seksualnog uznemiravanje, a svoje iskustvo nisu prijavile, često nemaju izbora nego pribjeći izbjegavanju počinitelja/počiniteljice, pogotovo ako se radi o članu fakultetskog osoblja. Žrtva se takvim ponašanjem dugoročno povlači iz akademskog života što neminovno nosi posljedice po njen akademski uspjeh i zadovoljstvo studijem (Huerta i sur., 2015).

5.1. Ograničenja istraživanja

Provedeno istraživanje sadrži nekoliko ograničenja. Iako su autorice testirale instrument na manjem uzorku prije istraživanja, neke zamjerke su uočene tek po službenoj provedbi i analizi rezultata. Detaljnijom operacionalizacijom ponašanja u pojedinim česticama smanjila bi se vjerojatnost nedoumica kod sudionika/sudionica o tome na koja se točno iskustva odnosi pojedino pitanje. S obzirom da se od sudionika/sudionica u upitniku tražilo da reflektiraju na cijelo svoje visokoškolsko obrazovanje, a u većini slučajeva to podrazumijeva period od barem četiri godine, zbog utjecaja protoka vremena na sjećanje valjanost tako prikupljenih rezultata je upitna. Za sudionike/sudionice je dodatno otežavajuće bilo to što su za ispunjavanje upitnika imali u prosjeku 15 minuta, no vremensko ograničenje je bilo neminovno s obzirom da se anketiranje provodilo na fakultetima za vrijeme predavanja. Uzevši u obzir da se istraživanje provodilo na različitim fakultetima, uvjeti nisu mogli biti standardizirani. U ovom slučaju je, zbog osjetljivosti teme, na odgovore vjerojatno utjecao raspored sjedenja jer nije uvijek postojala mogućnost da između sudionika/sudionica bude dovoljno prostora za potpuno samostalno ispunjavanje. Jedno od ograničenja je svakako i prigodni uzorak korišten u istraživanju. Iako je uzorak velik te zahvaća studente/studentice šest od sedam znanstvenih grana na Sveučilištu u Zagrebu, nije bilo moguće u istraživanje

uključiti samo ciljanu skupinu studenata/studentica prvih godina diplomskih studija, tj. četvrtih godina integriranih studija te uzorak sadrži neravnomjerno zastupljene studente/studentice svih godina studija. Drugo ograničenje uzorka je omjer muškaraca i žena koji ne odražava omjer studenata i studentica na Sveučilištu u Zagrebu zbog nedostatka sudionika u uzorku. Naposljetku, u istraživanju je korištena metoda samoiskaza koja u ovom slučaju dolazi s rizicima disimulacije i simulacije.

5.2. Praktične implikacije istraživanja

Prema podacima iznesenim u ovom istraživanju, trenutno ne postoji učinkovit mehanizam utvrđivanja i praćenja seksualnog uznemiravanja na sveučilištima u Republici Hrvatskoj. S obzirom da studenti/studentice svoja iskustva ne prijavljuju, a prema nalazima ovog istraživanja vidimo da ih dijele uglavnom s prijateljima/prijateljicama, Sveučilište u Zagrebu zasad nije ustanovilo učinkovit način informiranja o seksualnom uznemiravanju svojih studenata/studentica. Iz tog razloga, ovo istraživanje je značajno utoliko što predstavlja uvid u trenutno stanje na Sveučilištu te na temelju zatečenog može artikulirati iskustva i potrebe studenata/studentica s ciljem razvoja pozitivnih praksi.

S istraživačke strane, rad je obilježio nalaz o razlikama između sudionika i sudionica, kako u iskustvima, tako i u emocionalnim reakcijama i posljedicama. Daljnja istraživanja na temu seksualnog uznemiravanja na sveučilištu trebala bi se usmjeriti na rad na revidiranju ili konstrukciji mjernih instrumenata zasnovanih na dorađenoj definiciji seksualnog uznemiravanja. Ne radi se o lakom zadatku, s obzirom na poteškoće navedene u uvodu, ali rezultati drugih, a i ovog istraživanja, ukazuju na nužnost takvog pothvata.

S obzirom da rezultati nedvosmisleno ukazuju na to da su žene uznemirene ponašanjima koja muškarci smatraju legitimnima u komunikaciji, a muškarci prijavljuju velik broj seksualno uznemirujućih iskustava od kojih neka, neovisno o njihovoj interpretaciji, nikada ne bi smjela biti dio nečijeg studijskog iskustva, nužno je uspostavljanje institucionalnih mehanizama zaštite žrtava seksualnog uznemiravanja na sveučilištu. Ako takav mehanizam na sveučilištu postoji, nužno je da svi studenti/studentice budu informirani te da se radi na izgradnji povjerenja između sveučilišta i studenata/studentica. Seksualno uznemiravanje je po žrtvu posebno teško i štetno ako je počinitelj/počiniteljica dio fakultetskog osoblja jer se radi o neravnopravnim pozicijama moći te je izostankom jasne institucionalne pomoći i podrške

žrtva prepuštena sama sebi što rezultira teškim psihičkim posljedicama, smanjenjem zadovoljstva studijem i u konačnici povlačenjem iz akademskog života (Huerta i suradnici, 2015). Također, sveučilišta bi trebala uvesti rutinska ispitivanja prevalencije seksualnog uznemiravanja na fakultetima kako odgovornost dugoročnog praćenja trendova ne bi ostala na rijetkim i pojedinačnim istraživačkim naporima motiviranih autora/autorica.

Uloga psihologije u problematici seksualnog uznemiravanja u visokoškolskim ustanovama može se smatrati dvojakom. S jedne strane, psihologija posjeduje metodološka znanja i statističke alate nužne za unapređenje istraživanja, s druge strane, psiholozi/psihologinje posjeduju znatan dio odgovornosti i znanja iz neposrednog rada s ljudima. Integriranjem rezultata istraživanja u praktični rad s klijentima/klijenticama te korištenjem saznanja iz neposrednog rada s klijentima/klijenticama kao smjernica za buduća istraživanja, psiholozi/psihologinje svojom se jedinstvenom pozicijom mogu profilirati kao stručnjaci/stručnjakinje čija će znanja i kompetencije, kada se govori o problematici seksualnog uznemiravanja, biti nezamjenjivi.

6. ZAKLJUČAK

Prevalencija seksualnog uznemiravanja u ovom istraživanju, provedenom na uzorku od 608 studenata i studentica šest znanstvenih grana Sveučilišta u Zagrebu, nešto je viša od rezultata utvrđenih ranijim istraživanjima, kako onih provedenih u Republici Hrvatskoj, tako i stranih. Suprotno nalazima ranijih istraživanja, studenti Sveučilišta u Zagrebu imaju više iskustva sa seksualnim uznemiravanjem na fakultetu nego studentice, no muškarci i žene svoja iskustva ne vrednuju na isti način. Seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja muškarcima laska, dok ženama predstavlja neugodu te izaziva osjećaj ljutnje. Slično je i kod seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica na fakultetu, muškarci kojima se navedeno dogodilo ističu kako svoje iskustvo smatraju nebitnim ili se osjećaju polaskanima.

Ipak, i muškarci i žene negativnije reagiraju na situacije kada su počinitelji/počiniteljice seksualnog uznemiravanja pripadnici/pripadnice fakultetskog osoblja nego kada se radi o kolegama/kolegicama. U slučaju fakultetskog osoblja osjećaju neugodu i ljutnju ili čak ne znaju kako reagirati, dok im je uznemiravanje od strane kolega/kolegica nebitno ili laskavo.

Utvrđena je i razlika između muškaraca i žena u stavovima o seksualnom uznemiravanju. Očekivano, muškarci u većoj mjeri opravdavaju seksualno uznemiravanje te takva ponašanja smatraju manje problematičnima nego žene. Sudionici i sudionice su se izjasnili kako uglavnom ne znaju kome se na fakultetu obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja te su svoju informiranost procijenili nedovoljnom.

7. LITERATURA

Adams, J. W., Kottke, J. L. i Padgitt, J. S. (1983). Sexual harassment of university students. *Journal of College Student Personnel, 24*(6), 484-490.

Arvey, R. D. i Cavanaugh, M. A. (1995). Using Survey to Assess the Prevalence of Sexual Harassment: Some Methodological Problems. *Journal of Social Issues*, 51(1), 39-52.

Balenović, T., Hromatko, I., Markovina, J., Perica, V., Paratušić, A. i Poljanić, S. (2000). Studentska percepcija seksualnoga uznemiravanja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 9*(6), 811-827.

Benson, D. J. i Thomson, G. E. (1982). Sexual Harassment on a University Campus: The Confluence of Authority Relations, Sexual Interest and Gender Stratification. *Social Problems, 29*(3), 236-251.

Bursik, K. i Gefter, J. (2011). Still Stable After All These Years: Perceptions of Sexual Harassment in Academic Contexts. *The Journal of Social Psychology, 151*(3), 331-349.

Cochran, C. C., Frazier, P. A. i Olson, M. A. (1997). Predictors of Responses to Unwanted Sexual Attention. *Psychology of Women Quarterly*, *21*(2), 207-226.

Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu (2009). Pribavljeno 21.07.2017. s adrese http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/dokumenti-i-javnost-informacija/propisi/

Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J. i Drasgow, F. (1995). Measuring Sexual Harassment: Theoretical and Psychometric Advances. *Basic and Applied Social Psychology*, *17*(4), 425-445.

Fitzgerald, L. F., Swan, S. i Fischer, K. (1995). Why Didn't She Just Report Him? The Psychological and Legal Implications of Women's Responses to Sexual Harassment. *Journal of Social Issues*, *51*(1), 117-138.

Fitzgerald, L. F. i Ormerod, A. J. (1991). Perceptions of Sexual Harassment: The Influence of Gender and Academic Context. *Psychology of Women Quarterly, 15*(2), 281-294.

Fitzgerald, L. F., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M. i Weitzman, L. (1988). The Incidence and Dimensions of Sexual Harassment in Academia and the Workplace. *Journal of Vocational Behavior, 32*(2), 152-175.

Gardner, J. i Allen, F. (1996). Sexual and Gender Harassment at University: Experiences and Perceptions of Australian Women. *Australian Psychologist, 31*(3), 210-216.

Huerta, M., Cortina, L. M., Pang, J. S., Torges, C. M. i Magley, V. J. (2006). Sex and Power in the Academy: Modeling Sexual Harassment in the Lives of College Women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *32*(5), 616-628.

Kalof, L., Eby, K. K., Matheson, J. L. i Kroska, R. J. (2001). The Influence of Race and Gender on Student Self-Reports of Sexual Harassment by College Professors. *Gender & Society*, *15*(2), 282-302.

Leinert-Novosel, S. i Štingl, A. (2001). *NE znači ne: studija o spolnom uznemiravanju na hrvatskim sveučilištima i primjeri prevencije problema na europskim i američkim sveučilištima*. Zagreb: Demokratska inicijativa mladih.

Livingston, J. A. (1982). Responses to Sexual Harassment on the Job: Legal, Organizational and Individual Actions. *Journal of Social Issues, 38*(4), 5-22.

Lott, B., Reilly, M. E. i Howard, D. R. (1982). Sexual Assault and Harassment: A Campus Community Case Study. *Signs*, *8*(2), 296-319.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2007). Izvješće o radu za 2006. godinu. Pribavljeno 22.07.2017. s adrese http://www.prs.hr/index.php/izvjesca/izvjesce-2007

Reilly, M. E., Lott, B. i Gallogly, S. M. (1986). Sexual harassment of university students. *Sex Roles*, *15*(7), 333-358.

Sveučilište u Zagrebu (2016). Izvješće o radu Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2013./2014. Pribavljeno 22.07.2017. s adrese http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/dokumenti-i-javnost-informacija/dokumenti-sveucilista/izvjesca/

Rudman, L. A., Borgida, E. i Robertson, B. A. (1995). Suffering in Silence: Procedural Justice Versus Gender Socialization Issues in University Sexual Harassment Grievance Procedures. *Basic and Applied Social Psychology*, *17*(4), 519-541.

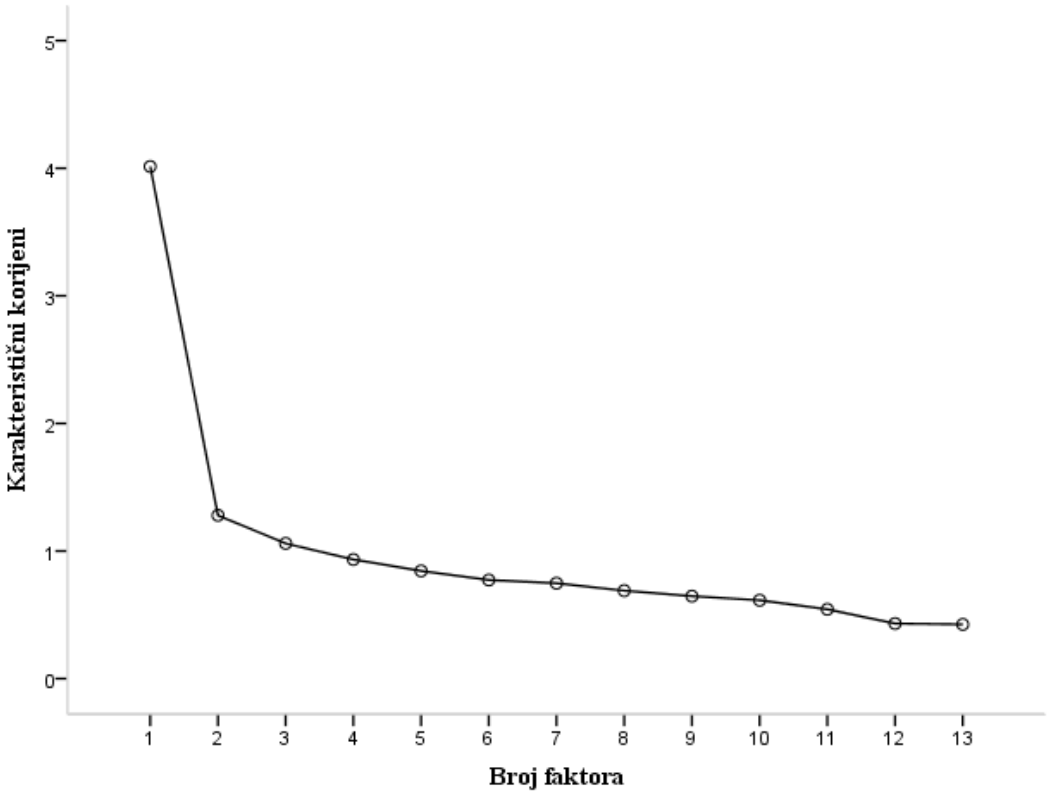
Walker, G., Erickson, L. i Woolsey, L. (1985). Sexual harassment: Ethical research and clinical implications in the academic setting. *International Journal of Women's Studies*, *8*(4), 424-433.

Wolff, J. M., Rospenda, K. M. i Colaneri, A. S. (2016). Sexual Harassment, Psychological Distress, and Problematic Drinking Behavior Among College Students: An Examination of Reciprocal Causal Relations. *Journal of Sex Research*, *0*(0), 1-12

Prilog 1. Prikaz rezultata faktorske analize skale stavova o seksualnom uznemiravanju (SSU)

Tablica 1. *Postotak objašnjene varijance pomoću glavnih komponenti*

	Početni karakteristični korijeni			Ekstrahirana varijanca		
	Ukupno	Postotak varijance	Kumulativni postotak	Ukupno	Postotak varijance	Kumulativni postotak
1	4.013	30.873	30.873	4.013	30.873	30.873
2	1.280	9.843	40.716			
3	1.060	8.152	48.868			
4	.934	7.181	56.049			
5	.844	6.492	62.541			
...						

Grafički prikaz 1. *Karakteristični korijeni ekstrahiranih faktora*

Tablica 2. *Faktorska zasićenja na Skali stavova o seksualnom uznemiravanju dobivena analizom glavnih komponenata i Varimax rotacijom*

	Glavna komponenta
	1
Većina onih koji dožive gore opisane vrste uznemiravanja su to izazvali svojim ponašanjem ili izgledom	.568
Privlačna osoba bi trebala očekivati ponude seksualne prirode te bi se trebala naučiti nositi s njima	.660
Ljudi bi trebali razumjeti da odgovor "Ne" na seksualnu ponudu uistinu znači "Ne"	.445
Sasvim je normalno upotrebljavati svoj izgled i/ili seksualnost kao sredstvo pomoći pri uspjehu na fakultetu	.599
Seksualno uznemiravanje smatram ozbiljnim društvenim problemom	.524
Sasvim je normalno nabacivati se onima koje smatramo privlačnima, neovisno o tome u kakvom smo s njima odnosu	.599
Bez dobacivanja i pipkanja, boravak na fakultetu bi bio ugodniji	.579
Izazivanje seksualnog uzbuđenja kod predavača/predavačica je često korištena tehnika za poboljšanje uspjeha na fakultetu	.281
Gore navedena ponašanja ne trebaju biti shvaćena kao kompliment	.531
S obzirom na to da ne ostavljaju posljedice, gore navedena ponašanja niti ne treba prijavljivati	.771
Gore navedena ponašanja svatko može smatrati uznemirujućim i/ili neprikladnim, neovisno o tome koliko je osjetljiv/osjetljiva	.523
Kada ih osoba ne želi doživljavati, vrlo lako može zaustaviti gore navedena ponašanja	.375
Gore navedena ponašanja nisu kažnjiva, pa nema svrhe od njihovog prijavljivanja	.600